

İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi

Journal of Intelligence Research and Studies

Haziran 2023, Cilt: 2, Sayı: 2, ss.244-295

June 2023, Volume: 2, Issue: 2, pp.244-295

ISSN 2822-3349 (Basılı/Print)

ISSN 2822-3357 (Çevrimiçi/Online)

Makaleye ait Bilgiler / Article Information

Araştırma Makalesi / Research Article

Makale Başvuru Tarihi / Application Date : 01 Haziran 2023 / 01 June 2023

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date : 29 Haziran 2023 / 29 June 2023

Makalenin Başlığı / Article Title

Yüksek Öğretimde İstihbarat Çalışmaları Öğretimi: Modeller, Örnekler, Müfredatlar
Intelligence Studies in Higher Education: Models, Cases, Curriculas

Yazar(lar) / Writer(s)

Serhat ERKMEN

Atıf Bilgisi / Citation:

Erkmen, S. (2023). Yüksek Öğretimde İstihbarat Çalışmaları Öğretimi: Modeller, Örnekler, Müfredatlar. *İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(2), ss.244-295, DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/icad.20>

Erkmen, S.A. (2023). Intelligence Studies in Higher Education: Models, Cases, Curriculas. *Journal of Intelligence Research and Studies*, 2(2), pp.244-295, DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/icad.20>

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği

Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization Association

Adres/Address: Beytepe Mah. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı 5387. Cadde
No:15A D:58

06800 Çankaya/Ankara

www.icadergisi.com

e-posta/e-mail: editor@icadergisi.com

YÜKSEK ÖĞRETİMDE İSTİHBARAT ÇALIŞMALARI ÖĞRETİMİ: MODELLER, ÖRNEKLER, MÜFREDATLAR

Serhat ERKMEN*

ÖZET

İstihbarat faaliyetleri uzun bir geçmişe sahip olmasına rağmen istihbarat çalışmaları görece olarak yeni bir olgudur. İstihbaratın neleri içerdiğine ve nasıl geliştiğine dair alan yazın son yarım yüzyılda hızla büyümektedir. Bununla birlikte, istihbarata dair en az dikkat çekici olan konulardan birisi faaliyeti yürüten kişi veya kurumun istihbarat yapmayı nasıl öğrendiği veya öğrettiğidir. Bu çalışma iki temel araştırma sorusu çerçevesinde bu konuyu ele alacaktır. Çalışmanın birinci sorusu istihbarat öğretiminin dünyada hangi aşamalardan geçtiğini ve mevcut haliyle nasıl yapıldığını incelerken ikinci soru üniversitelerde müfredatların neleri içermesi gerektiği sorununu çalışmaktadır.

Makale, bu iki soruya verilen yanıtlar neticesinde “bir ülkede istihbarat öğretiminin resmi ve sivil kurumlar arasında aşamalı ve karşılıklı ihtiyaçları anlayabilecek bir iş birliği çerçevesinde örgütlenmesi gerektiğini savunmaktadır. İstihbarat öğretiminin gelişebilmesi için sivil üniversiteler ile istihbarat topluluğu arasında yapılacak iş birliğiyle eğitim modülleri, ders müfredatları, çalıştaylar ve süreli yayınların oluşması sağlanmalı; böylece akademik bir birikim oluşturulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: *İstihbarat, İstihbarat Öğretimi, Yüksek Öğretim, İstihbarat Çalışmaları, İstihbarat Topluluğu.*

INTELLIGENCE STUDIES IN HIGHER EDUCATION: MODELS, CASES, CURRICULAS

ABSTRACT

Although intelligence activities have a long history, intelligence studies is a relatively new phenomenon. The literature on what intelligence includes and how it develops has been growing rapidly in the last few decades. However, one of the least noteworthy aspects of intelligence is how the person or institution carrying out the activity learns or teaches intelligence. This study will address this issue within the framework of two main research questions. The first question of the study examines the stages of intelligence education in the world and how it is done in its current form, while the second question studies the problem of what curricula should include in universities.

As a result of the answers given to these two questions, the article argues that “intelligence education in a country should be organized in a gradual framework of cooperation between official and civilian institutions that can understand mutual needs. For the development of intelligence education, cooperation between civilian universities and the

* Prof.Dr., Altınbaş Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi, serhatahmeterkmen@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6553-4888

intelligence community should ensure the formation of training modules, curricula, workshops and periodicals; thus, an academic background should be created.

Keywords: *Intelligence, Intelligence Education, Higher Education, Intelligence Studies, Intelligence Community.*

GİRİŞ

İstihbarat faaliyetleri ve istihbarat olgusu yüzlerce yıllık geçmişe sahiptir. Devletlerin ve üzerinde yaşayan halkın güvenliğinin sağlanması için gizlilik içeren faaliyetler temelinde yürütülen bilgi edinme ve engelleme çalışmalarının hepsi istihbarat faaliyetleri çerçevesine dahil edilebilir. İstihbaratın neleri içerdiğine ve nasıl geliştiğine dair alan yazın son yarım yüzyılda hızla büyümektedir. Bununla birlikte, istihbarata dair en az dikkat çekici olan konulardan birisi faaliyeti yürüten kişi veya kurumun istihbarat yapmayı nasıl öğrendiği veya öğrettiğidir.

Nesiller boyunca istihbarat faaliyetleri yürüten köklü devletlerin pek çok alanda olduğu gibi “istihbarat yapanları eğitmek” için zaman içinde geliştirdiği, hatta gelenekselleştirdiği yöntemleri vardır. Bu yöntemler tecrübeli kurum çalışanları ve kurumsal yapıların kendi iç eğitim teşkilatları tarafından, belli bir temin sürecinden geçirildikten sonra “aileye” katılan kişilere aktarılır. Günümüzdeki batı alanyazınındaki moda tabiriyle “İstihbarat Topluluğu” şeklinde adlandırılan “Geniş Ailenin” üyelerine verilen eğitim, istihbarat kavramının en önemli parçası olarak kabul edilen gizlilik olgusu nedeniyle büyük ölçüde kurum içi olarak devam etmektedir (Goodman ve Omand, 2008).

Her bir devletin ve hatta devletlerin içinde farklı işlevleri nedeniyle birbirinden ayrı örgütlenen istihbarat kurumlarının kendi birikim, deneyim, öncelik, imkân ve gelenekleri çerçevesinde yapılan bu faaliyetler kabaca istihbarat veya istihbaratçı eğitimi olarak tanımlanabilir. Bu süreç, sadece teknik bilgi aktarımı veya bir şeyin nasıl yapıldığının ötesinde kültür ve kimlik gibi boyutları barındırdığından “İstihbarat Eğitimi” olarak nitelendirilmesi daha doğrudur.

Oysa, modern dünyada istihbarat olgusunun daha iyi anlaşılabilmesi ve başta istihbarat analizi olmak üzere istihbarat yapım sürecinin farklı kulvarlarında çalışan kişilere daha geniş bir mesleki perspektif sunabilecek ve gelişimlerine katkı verecek fırsatları sağlamak daha önemli hale gelmektedir (Goodman ve Omand, 2008). İşte bu nedenle, on yıllardır

süregelelen bir tartışma çerçevesinde istihbarat konusunun akademik alanda çalışılması ve öğretilbilir olması gereği tartışılmaktadır. Bu noktada çalışmanın geneline hâkim olacak bir yaklaşımın altı açıkça çizilmelidir.

Bu çalışma, istihbarat yapmakla yükümlü kurumların, kurum içi eğitim süreçlerine dair biz bilgi, değerlendirme veya görüş içermemektedir. Dolayısıyla çalışmanın konusu istihbarat eğitimi değildir. Çalışmanın temel konusu istihbarat konusunun ve olgusunun bilimsel bilgi üretim süreçlerinden geçirilerek herkesin erişebileceği açık kaynaklar üzerinden nasıl yapılabileceği şeklinde tanımlanabilecek olan yüksek öğrenimde “İstihbarat Öğretimidir”. “İstihbarat Çalışmalarının” yüksek öğrenimdeki yeri ve hedefi istihbaratçı yetiştirmek değildir (Rudner, 2009). İstihbaratçı yetiştirmek, ilgili kurumların hizmet içi eğitimleri ve özel yetiştirme programlarıyla mümkündür. Üniversitelerdeki ve akademilerdeki programların temel amacı istihbarat ve güvenlik kurumlarının kuralları, stratejileri, işlevleri ve yapıları konusunda kamuoyunda farkındalık sağlamak ve istihbarat topluluğu üyelerinin dış dünyadaki gelişmeleri yenilikçi, açık fikirli ve analitik bir biçimde değerlendirmesine katkıda bulunmaktır. Aslında kurum içi eğitimini almış istihbarat topluluğu üyelerinin gelişimine katkıda bulunması açısından değerlendirildiğinde elbette istihbarat öğretimi, istihbarat teşkilatlarının kapasitesinin gelişmesine katkıda bulunabilmektedir. Örneğin istihbarat analizi yapan kurum çalışanlarının her ayın çevreyle sınırlı kalmaları bir süre sonra konuları tek düze ele almalarına neden olabilecektir. Analizcilerin dar bir çerçeveye sınırlı kalmamaları için teşkilatlar çalışanlarını operasyonel, analitik ve idari görevler arasında rotasyona tabi tutmaktadır. Böylece farklı tecrübelerle sahip olmaları hedeflenmektedir. Ancak rotasyon dışında dış dünya ile bağlantı kurmalarının da onların kapasitelerini artıracığına inanılmaktadır. Bu nedenle, en azından dünyaca bilinen bazı kurumlarda bu tarz kişilerin hali hazırda sahip olduğu yetenekleri geliştirebilmek ve tecrübelerini artırabilmek için dış kaynakta öğretim görmeleri tercih edilmektedir. Bu nedenle, istihbarat öğretimi programlarına teşvik edildikleri görülmektedir (Goodman ve Omand, 2008). Ancak istihbarat öğretimi bir istihbarat teşkilatı mensubunun ötesinde çok daha geniş bir kitleyi hedeflemektedir.

Aşağıda anlatılacağı gibi istihbaratın akademik anlamda çalışılabilmesi ve öğretilir hale getirilmesi halen devam eden ve esasen yavaş işleyen bir süreç olmuştur. Bununla birlikte, dünyada en azından bazı örnekler bu sürecin nasıl işlediğinin anlaşılabilmesi için bir inceleme fırsatı

doğurmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın iki ana araştırma sorusu olacaktır: Birinci soru şöyle tanımlanabilir: İstihbarat öğretiminin akademik serüveni dünyada hangi aşamalardan geçmiştir ve bu aşamalar sonucunda önde gelen örneklerde mevcut durumda istihbarat öğretimi nasıl yapılmaktadır? İkinci soru ise önemli örneklerdeki istihbarat öğretimi programlarının incelenmesine dayanmaktadır. Bu çerçevede ikinci soru “istihbarat öğretiminde müfredatlar nasıl hazırlanmalı ve hangi hususlara dikkat edilmelidir?” biçiminde formüle edilebilir.

Çalışma bu iki soruya verilen yanıtlar neticesinde şu argümanı tartışmaya açmayı hedeflemektedir: Bir ülkede istihbarat öğretimi, resmi ve sivil kurumlar arasında aşamalı ve karşılıklı ihtiyaçları anlayabilecek bir iş birliği çerçevesinde örgütlenmelidir. İstihbarat öğretiminin açık biçimde yapıldığı ülkelerde öğretim sürecinin gelişmesi sivil üniversiteler ile istihbarat topluluğu arasındaki iş birliği sonucunda ortaya çıkan eğitim modülleri, ders müfredatları, çalıştaylar ve süreli yayınların bir araya gelmesiyle oluşan bir akademik birikimin ortaya çıkmasına bağlıdır.

Çalışmanın ana sorularına ışık tutabilmek için kullanılan kavramlar ve yöntemin açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Bu çalışma karşılaştırmalı bir nitel analiz üzerine inşa edilmiştir. Nitel analizin yapılabilmesi için dünyada istihbarat çalışmalarının geliştiği, üzerine yayım yapıldığı ve öğretildiği ülkelerdeki eğitim kurumları incelenmiştir. Neticede İngiltere’den beş, Amerika Birleşik Devletleri’nden (ABD) dokuz yüksek öğretim kurumunun programlarında yer alan dersler tablolaştırılmıştır. Diğer bir örnek olay incelemesi olan İsrail’deki öğretim kurumları da yakından incelenmekle birlikte bu ülkedeki kurumların derslerinin çoğu açık kaynaklarda paylaşılmadığından diğerleri gibi tablolar hazırlamak mümkün olmamıştır. Bununla birlikte İsrail’deki öğretim kurumlarının web sayfaları ve bu kurumlara dair yapılan çalışmalar incelenmiş ve genel durum ortaya konulmuştur. Bunun dışında bir noktanın altı çizilmesi gerekmektedir. Dünyanın farklı yerlerinde benzer eğitim ve öğretimler bulunduğu bilinmektedir. Ancak istihbarat konusundaki gizlilik unsuru nedeniyle pek çok öğretim kurumu programlarını ve müfredatlarını paylaşmayı tercih etmemektedir. Bu nedenle karşılaştırma istihbarat öğretimi konusunda açık kaynak bilgilerinin bulunabildiği üniversiteler üzerinden yapılmıştır.

Bu çalışmada öncelikle altı çizilmesi gereken temel husus çalışmanın istihbarat eğitimine değil istihbarat öğretimine odaklanmış olmasıdır.

Dünyanın pek çok ülkesinde istihbarat öğretimi bulunduğu bilinmektedir. Ancak bu çalışma daha çok Anglosakson dünyasındaki örnekler odaklanmaktadır. Bu odak aslında çalışmanın sınırlarını da çizmektedir. Bu sınırın iki temel nedeni vardır: Birincisi yazarın etkin olarak kullanabildiği yabancı dil nedeniyle İspanya, İtalya, Romanya, Almanya gibi Avrupa ülkelerindeki eğitim kurumları incelenememiştir. Fakat alan yazında bu ülkelerdeki durumu inceleyen eserlerden bu ülkelerdeki istihbarat öğretiminin Anglosakson dünya ile benzerlikler gösterdiği veya göstermesine yönelik yaygın kanıların bulunduğu anlaşılmaktadır (Corvaja, Jeraj, Borghoff, 2016; Cristescu, 2011; Arcos, 2013; Caligiuri ve Pili, 2021). İkinci neden ise Batı dışı dünyada istihbarat çalışmaları ve istihbarat öğretiminin daha kapalı bir şekilde gerçekleştirilmesidir (Murray, 2013). Bu durum aslında çalışma için bir dezavantaja neden olmaktadır.

Çalışmanın yazarı incelediği örneklerin istihbarat çalışmalarında Anglosakson ekolün temsilcileri olduğunun farkındadır (Croston, 2013). Sadece *Intelligence and National Security Dergisi'nin* 2013 yılında istihbarat çalışmalarının durumuna ilişkin yapmış olduğu anket çalışmasında sadece ABD, İngiltere ve Kanada'dan önde gelen isimlere sorularını yönetilmesi ve alanın durumunu onların cevapları üzerinden tanımlaması, alanyazında Anglosakson ağırlığının açıkça yaklaşımı ortaya koymaktadır (Johnson ve Shelton 2013). Bu ekolün istihbarat çalışmalarının içine doğduğu Uluslararası İlişkiler çalışmaları gibi tektipleştirme yöneliminde olduğunu ve “bu iş ancak böyle yapılır” şeklinde tepeden bakan bir tarzı olduğunu da bilmektedir. Ayrıca, Anglosakson ekolün dışında kalan İsrail örneğinin özgün yanlarına rağmen bu ekole istihbarat çalışmaları kültürü olarak çok da uzak olmadığını da kabul etmektedir. Bununla birlikte, diğer ülkelerdeki istihbarat öğretiminin kendi içine kapanık hali bu ülkelere ilişkin çalışma yapmayı güçleştirmektedir. Son olarak, analiz edilen programların gelişim süreçleri ve içeriklerinin yukarıdaki farkındalık çerçevesinde yapılacağına da altı çizilmelidir.

1. İSTİHBARAT ÇALIŞMALARI VE SOSYAL BİLİMLER

İstihbarata ilişkin çalışmaların akademik disiplin oluşturup oluşturamayacağı tartışması 60 yıldan uzun bir süredir devam etmektedir. Araştırmaya konu olmak, araştırma sorusu ve teori üretebilmek, özgün kavramlara ve bir terminolojiye sahip olmak; kitaplar ve süreli yayınlar aracılığıyla büyüyen bir alan yazın oluşturmak ve yüksek eğitim kurumlarında lisans ve lisansüstü programlar oluşturabilecek biçimde

örgütlenebilmek gibi kriterler açısından bakıldığında istihbarat konusunun akademik disiplin niteliğine kavuşma yolunda son yıllarda büyük bir atılım içinde olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte, istihbarat olgusuna ve istihbarata konu olan faaliyetlere ilişkin bilginin, bilimsel bilgi üretimi çerçevesinde ve akademik bir disiplin içinde çalışılması olgusu olarak niteleyebileceğimiz istihbarat çalışmaları uzun süredir sosyal bilimlerde kendisini ispatlamaya çalışan bir çalışma alanıdır. Alanın önde gelen yazarlarından birisi olan Goodman'ın da belirttiği gibi istihbarat yeni bir değildir, fakat istihbaratın akademik olarak çalışılması öyledir (Goodman, 2006).

İstihbarat çalışmaları ile sosyal bilimler arasındaki bu belirsiz ilişkinin tarihi on yıllar öncesine götürülebilir. Sherman Kent, Roger Hilsman ve Willmoore Kendall gibi istihbarat analizinin kurucuları olarak kabul edilebilecek ve istihbarat çalışmalarının henüz oluşmadığı dönemlerde istihbarat analizi (analizcisi) ile karar vericiler arasındaki ilişkinin doğası ve uygulamaları üzerine tartışma yaparak istihbaratı gizli bir faaliyet olmaktan çıkarıp bilimsel bir çalışma alanı olmaya yönlendirmeye çalışan isimlerden bu yana istihbaratın sosyal bilimler ile ilişkisi tartışmalı olagelmıştır. Ancak eserlerinin önemli bir kısmı analiz üzerine olan bu isimler yalnız değildir. Yaklaşık 60 yıl kadar önce Washington Platt, Klaus Knorr ve Thomas Hughes gibi erken dönem yazarlar sosyal bilimlerde kullanılan araştırma yöntemlerinin istihbarat analizinde kullanılmasına ilişkin öneriler ileri sürmüşlerdir (Marrin 2014).

İstihbarat çalışmaları ile istihbarat faaliyetleri arasındaki ilişkiye dair en klasik tanımlama bu ilişkinin doğasının eklektik olduğudur (Thomas, 1988). Alanın gelişmesindeki tartışmayı özetleyen ve sosyal bilimler içinde istihbarat çalışmalarının nereye oturması gerektiğine dair ilk önemli metinlerden olan Thomas'ın çalışmasında istihbarat çalışmalarının başlangıç evresinden farklı olarak artık kabul gören bir alan olduğu; fakat alanın teorik arka planın henüz gelişmediği; bu nedenle diğer sosyal bilimlerin diğer alanlarından veya disiplinlerinden edinebileceği çok şey olduğu belirtilir.

Nitekim istihbarat çalışmaları başlangıçtan itibaren “Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler” gibi bilim ve disiplinlerle ilişkilendirilmektedir. Thomas, 1980li yılların sonlarında istihbarat alanındaki çalışmaları Siyaset Bilimi ile yakından ilişkilendirilmesi gerektiğini savunuyor olsa da zaman içinde istihbarat çalışmalarının güvenlik çalışmaları ve dolayısıyla

uluslararası ilişkilerin bir alt dalı olarak görülmesi ağır basmaya başlamıştır. Bugün dünyadaki pek çok örnekte istihbarat çalışmaları programları “Güvenlik Çalışmaları” başlığı altında akademik örgütlenmeye dahil olmaktadır. Güvenlik çalışmaları programları ise istisnaları bulunsa da Uluslararası İlişkiler ile bağlantılı olarak ele alınmaktadır.

Güvenlik çalışmaları bir alt çalışma alanı olarak tanımlanmadan önce uzun bir süre istihbarat çalışmalarına uluslararası ilişkilerin bir alt çalışma alanı olarak yaklaşılmıştır. Hatta İngiliz tarihçi Alexander Cadogan’ın tarifıyla istihbarat “uluslararası ilişkilerin kayıp boyutudur” (Goodman ve Omand 2008). İstihbaratın bir teorisi olması gerektiği düşüncesinin yoğunlukla tartışılmaya başladığı dönemde de onun uluslararası ilişkilerin bir alt alanı olduğuna ilişkin anlayış da güçlenmiştir. Nitekim, önemli uluslararası ilişkiler teorisyenlerinden birisi olan Jamer Der Derian istihbaratın uluslararası ilişkilerin en az anlaşılabilir ve teorize edilen konusu olduğunu ileri sürmüştür (Der Derian, 1992). Uluslararası ilişkiler ile istihbarat çalışmaları arasındaki bu algılanan bağ nedeniyle istihbaratın teorik altyapısının oluşturulmasına ilişkin çalışmalar başladığında ilk esinlenilen alan uluslararası ilişkiler teorileri olmuştur (Andrew, 2004).

Bu nedenle, bazı yazarlar bu görüşe katılmasa bile (Fry ve Hochstein, 2005) istihbarat çalışmalarının özellikle kavramlarının ve teorisinin gelişmesinde uluslararası ilişkilerin büyük bir rolü olduğu ve aslında büyük ölçüde uluslararası ilişkilerin bir parçası olduğuna ilişkin çok geniş derlemeler yapılmış, eserler verilmiştir (Scott ve Jackson 2004). Güvenlik çalışmalarının uluslararası ilişkilerin alt alanı olarak kabulünün yaygınlaşmasıyla birlikte de bir uluslararası ilişkiler alt alanı olarak geliştirmiştir. Nitekim, batı alan yazınında istihbarat çalışmalarına ait makalelerin veya kitap özetlerinin çoğu uzun bir süre boyunca dünyaca tanınmış uluslararası ilişkiler dergilerinde çıkmıştır. Uluslararası ilişkilerde istihbarat kavramına ilişkin çalışma yapanların çoğu realist ekole yakın veya onun bir parçası olduğundan istihbaratın teorisi de bu minvalde gelişmiştir (Pythian, 2008). Yani doğrusu yanlış bir yana istihbarat çalışmaları uluslararası ilişkiler çalışmalarına entegre edilerek götürülmüştür.

Nitekim aşağıdaki program örneklerinde de görülebileceği gibi çoğu lisansüstü program aslında uluslararası ilişkiler programı olarak tasarlanmış, onun altında açılmış veya onun müfredatından çok ağır bir biçimde etkilenmiştir. Çalışmanın sonraki bölümlerinde verilen örnek programlarda

görülebileceği gibi dünyaca ünlü pek çok yüksek öğretim kurumunda istihbarat konusuna ilişkin programlar ayrı bir bilim veya disiplin biçiminde değil, tarih, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler gibi bilim/disiplinlerin alt dalı olarak planlanmışlardır.

2. YÜKSEK ÖĞRETİMDE İSTİHBARAT ÖĞRETİMİ: DÜNYADAN ÖRNEKLER

Yukarıda istihbarat çalışmaları ile diğer disiplinler arasındaki ilişki ve istihbarat öğretiminin akademik dünyada gelişim süreci tartışıldıktan sonra bu bölümde üç önemli ülkedeki örnekler üzerinde durulacaktır. Daha önce son yıllarda istihbarat çalışmaları ve istihbarat öğretiminde önemli bir sıçrama olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte, güvenlik çalışmalarının diğer alanlarıyla karşılaştırıldığında istihbarat çalışmalarını konu alan akademik programların sayısının halen epey az olduğu söylenebilir. Soğuk Savaş döneminde ABD, Kanada, Almanya, İngiltere ve İsrail gibi ülkelerde istihbaratın belli programlarda ayrı ders olarak okutulması 1970'lerin sonlarına kadar nadiren görülmüştür. Fakat, Soğuk Savaş'ın en sert dönemlerinde görev alan istihbarat çalışanlarının emekli olmasıyla birlikte özellikle ABD'de bu kişilerin tecrübelerinden yararlanmak üzere üniversitelerdeki bazı eğitim programlarına derslerin dahil edilmesi bu süreci yavaş yavaş tersine çevirmeye başlamıştır (Rudner 2008). Yine de istihbarat çalışmalarının kendi ihtiyaçları doğrultusunda tutarlı bir biçimde öğretilmesi için gerekli atılım Thomas'ın ufuk açıcı çalışmasıyla başlamıştır. Thomas istihbarat öğretiminin dört yaklaşım çerçevesinde örgütlenmesini önermiştir (Thomas, 1988). Birinci yaklaşım olarak tanımladığı işlevsel yaklaşımda istihbarat çarkı sorgulanmaktadır. Çarkın yeni güvenlik ihtiyaçları çerçevesinde yeniden tanımlanarak çalışılması ve öğretilmesi savunan bu yaklaşımın ana noktası bilgiye ilişkin temel soruların sorulmasında diğer mesleklerden neler öğrenilebileceğine dair analitik bir metodoloji belirlenmesine dayanır. Thomas, ikinci yaklaşımı tarihsel/biyografik yaklaşım olarak tanımlamaktadır. Ona göre bu yaklaşım istihbarat süreçlerinin doğru ve yanlış kullanımlarının tarihsel örnekler üzerinden çalışılması üzerine inşa edilmiştir. Yani bir kurumun kendi tarihinden başlayarak geçmişteki doğru ve yanlış kararları incelemesi bu yaklaşımın en önemli boyutudur. İstihbarat başarılarını ve başarısızlıklarını, toplama, analiz, uygulama gibi boyutlarıyla tarihsel örnekler üzerinden incelemektedir. Üçüncü yaklaşıma ise yapısal yaklaşım denilmektedir. Yapısal yaklaşım, bir ülkedeki bir istihbarat teşkilatının kurumsal gelişimini,

tarihini, dönüşümünü, bağlı bulunduğu yasaları, diğer teşkilatlarla ilişkilerini ele almaktadır. Dördüncü ve son yaklaşım ise siyasi yaklaşımdır. Siyasi yaklaşım, karar verme süreçlerinde istihbaratın rolünü, istihbaratı üreten kurum ile kullanıcı arasındaki ilişkiyi ve istihbarat etiğini incelemektedir. Siyasi yaklaşımın can alıcı boyutu bilginin ediminden güvenliğin sağlanması için uygulama sürecinin başlamasına kadar geçen sürecin çalışıldığı aşama olmasıdır (Thomas, 1988).

Bu dörtlü yaklaşım elbette Anglosakson dünyasındaki istihbarat öğretimini tamamen etkilememiş olabilir. Çünkü her ülkede istihbarat öğretimini etkileyen gelenekler, eğilimler, kurumsal özellikler, yasalar ve özgün tarihsel deneyimler bulunmaktadır. Örneğin Avrupa ülkelerinin çoğunda hükümetler istihbarata ilişkin konularda akademi ile çalışmaya ve kamu-özel iş birliğine ABD'dekinden daha az yatkındır (Cristescu, 2011). Bu nedenle programların oluşum süreçlerini ve müfredatlarını genellikle ülkedeki genel sosyal bilimler anlayışı ile ilgili kurumların istihbarat çalışmaları ve istihbarat öğretimine yaklaşımlarının belirlediği söylenebilir. Bu nedenle aşağıdaki örneklerin her birisi bu perspektiften ele alınmalıdır.

2.1. İsrail Örneği

Dünyada istihbarat çalışmalarının en önemli gelişme kaydettiği ülkelerden birisi İsrail'dir. İsraili sivil akademisyenler ve eski istihbarat topluluğu mensupları istihbarat çalışmalarının farklı alanlarını konu alan makaleler yazmakta ve bunları uluslararası saygınlığı bulunan dergilerde sıklıkla yayınlamaktadırlar. Bununla birlikte, İsrail'deki istihbarat öğretiminin Anglosakson dünya ile benzerlikleri (üniversitelerde öğretim verilmesi gibi) olduğu kadar özgün tarafları da bulunmaktadır.

Konuyla ilgili alan yazın ve istihbarat öğretimi yapan kurumların web siteleri incelendiğinde İsrail'de istihbarat öğretiminin üç biçimde gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır: Kurum içi eğitim, kurum dışı kapalı öğretim ve üniversitelerde ve araştırma merkezlerinde verilen akademik öğretim. Çalışmanın başındaki kapsam ve sınırlılıklar kısmında ifade edildiği gibi kurum içi eğitim bu makalenin sınırlarının dışındadır. Bu nedenle bu konuya girilmeyecektir.

İsrail'deki istihbarat öğretimi kurum dışı kapalı öğretim programları seçilmiş üniversitelerin sadece "İstihbarat Topluluğu" için hazırladıkları kapalı eğitim programlarından ibarettir. Bunlar arasında en bilinen ve hakkında açık kaynaklardan bilgi toplanabilen örnekler Tel Aviv'deki Bar

Ilan Üniversitesi, Hayfa Üniversitesi ve Kudüs İbrani Üniversitesi'ndeki programlardır. Bunlardan Bar-Ilan Üniversitesi İsrail Ordusu ve İç İstihbarat Teşkilatı yetkililerine disiplinler arası bir lisans derecesi programı sunarken Hayfa Üniversitesi'nde İsrail'deki tüm istihbarat topluluklarının yararlanabildiği bir yıllık bir yüksek lisans programı bulunmaktadır (Pascovich, 2017). Kudüs İbrani Üniversitesi'nde ise Askeri İstihbarat Yetkililerine yönelik bir “akademik mükemmeliyet programı” bulunmaktadır (Ovaida, 2019). Hayfa Üniversitesi'nin kapalı öğretimdeki rolü sadece yüksek lisans programı ile sınırlı değildir. Bu üniversitede İsrail Askeri İstihbaratı Aman'ın sembolünü taşıyan 3 yıllık bir lisans programı bulunmaktadır. Programdaki öğrencilere genel akademik eğitimin yanı sıra ile Orta Doğu Çalışmaları, Uluslararası İlişkiler ve Sosyoloji gibi alanlarda eğitim verilmektedir. Öğrenciler ayrıca Ekonomi, Bilgisayar Bilimleri, Matematik ve Felsefe gibi alanlarda da dersler alarak karma bir öğretim de görebilmektedir. Yine bu üniversitede İsrail Milli Savunma Koleji (İsrail Ordusu için subay yetiştiren kurum) ile iş birliğiyle yürütülen bu programda İstihbarat ve Ulusal Güvenlik Yüksek Lisansı yer almaktadır. Bununla birlikte ders programları ve içerikleri ilgili üniversitenin web sayfasında bulunmamaktadır.¹

İsrail'de açık istihbarat öğretimi ise üniversitelerin yanı sıra araştırma merkezleri tarafından da verilmektedir. Üniversiteler tarafından açık olarak verilen istihbarat öğretiminin en önemli örnekleri Tel Aviv Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü bünyesinde yürütülen Güvenlik Çalışmaları Yüksek Lisans Programıdır². Ancak, üniversitelerin dışında kalan araştırma merkezlerinin istihbarat öğretimine yaptığı daha büyük görünmektedir. Söz konusu araştırma merkezleri arasında en önemlileri INSS, IICTL, ISIPR, BESA, Herzliya IDC ve JCPS sayılabilir (Kobi ve Kolhbert, 2019).

Bu kurumlar arasında en büyük ve kapsamlı eğitimi veren kurum *Institute for National Security Studies* (INSS)'dir³. INSS başta terörizm, istihbarat, ulusal güvenlik ve uluslararası politika konularında raporlar ve analizler basmaktadır. Bununla birlikte kurumun akademik yayın organı olan “*Cyber, Intelligence and Security*” adlı dergide istihbarat çalışmalarının akademik alanda nasıl yapılması gerektiğinden istihbarat öğretimine kadar

¹Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://uhaifa.org/academics/graduate-programs/national-security-studies/national-security-studies-courses>

²Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://seedip.tau.ac.il/courses>

³Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.inss.org.il/index.aspx?id=4447>

pek çok alanda önemli çalışma yayımlanmıştır⁴. Bu çerçevede dikkate alınması gereken ikinci kurum İsrail İstihbarat Kültür ve Anma Merkezi'dir. Bu merkez, çatısı altında faaliyet gösteren *Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center* (ITIC) ve *Institute for the Study of Intelligence and Policy* (ISIPR) adlı kurumlar çerçevesinde istihbarat çalışmaları konusuna odaklanan pek çok çalışma yürütülmüştür⁵. Bu kurumlardan ilkinin istihbarat çalışmaları üzerine yayımlanmış kitap ve raporları bulunurken⁶ özellikle ISIPR'ın istihbarat çalışmalarında metodoloji başta olmak üzere önemli konuları işleyen bir süreli yayını vardır (Pascovich 2017).

Bu kurumların dışında Begin-Sadat Stratejik Araştırmalar Merkezi (BESA) ve Kudüs Araştırmalar Merkezi (JCPA) de istihbarat öğretimine katkıda bulunan merkezlerdir. Kudüs Araştırmalar Merkezi İsrail'in güvenliği, uluslararası hukuk ve bölgesel sorunlar konularına odaklanırken, Tel Aviv'deki Bar Ilan Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren BESA ulusal güvenlik, dış politika ve Orta Doğu sorunları konularına yoğunlaşmaktadır⁷. Ayrıca Herzliya Disiplinler Arası Merkezinde terörizmle mücadele üzerine inşa edilen bir Siyaset Bilimi lisans programı bulunmaktadır. Bu programda terörizm, terörizmle mücadele, risk analizi, istihbarat analizi, ulusal güvenlik gibi konularda dersler verilmektedir⁸.

İsrail'de ister üniversitelerdeki ister araştırma merkezlerinde verilen öğretimin üç dikkat çekici yanı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, bu eğitim kurumlarında çalışan personelin içinde eski istihbarat topluluğu mensuplarının ve emekli subayların oransal yoğunluğudur (Kobi ve Kohlburt, 2019). Başta INSS olmak üzere özellikle araştırma merkezlerinde istihbarat çalışmaları ile ilgili çalışanların çoğu eski İsrail ordusu veya istihbarat teşkilatları çalışanlarıdır. Bu oran ABD ve İngiltere'deki benzerlerine göre son derece yüksek görünmektedir. İkincisi ise bu kurumların sıklıkla istihbarat konulu çalıştay, konferans, kongreler düzenleyip, süreli yayınlar ve raporlar çıkararak alan yazında ciddi bir etki yapıyor olmasıdır. Örneğin INSS'nin doğrudan istihbarat çalışmaları üzerine çıkardığı *Studies in Intelligence Dergisinin* yanı sıra yukarıda adı geçen kurumların yılda birden çok kez istihbarat temalı yayın yaptığı ve etkinlikler

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.inss.org.il/publication/cyber-intelligence-security/>

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.terrorism-info.org.il/en/about/>

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.terrorism-info.org.il/en/c/methodology/>

⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://besacenter.org/about/mission/#.WJL4ehsrLIU>

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.ict.org.il>

düzenlediği görülmektedir. Üçüncü özgün yanı ise ABD ve İngiltere'deki örneklerin tersine İsrail'deki kurumların ders içeriklerine ulaşılmamasının en azından açık kaynak ve internet üzerinden son derece güç olduğudur. Derslerin adları zaman zaman belirtilmesine rağmen içeriklerine ve dersleri verenlere ilişkin bilgiler genellikle kapalı tutulmaktadır.

2.2. İngiltere Örneği

İngiltere'de modern istihbarat teşkilatının kuruluşu 1909 yılına tarihlendirilebilecek olsa da akademik bir çalışma alanı olarak konunun gündeme gelmesi 1970'lerin ortasını bulmaktadır. Bu durum İngiltere gibi 20. Yüzyılın önemli bir kısmı boyunca istihbarat servisi olduğunu bile kabul etmeyen bir devlet için normal görünmektedir (Moran, 2011). İngiltere'de bu tarihten önce de istihbarat olgusuna dair çok sayıda kitap basılmış olsa da istihbaratın bir akademik çalışma alanı olarak ortaya çıkmasını sağlayan eserler bu tarihlerde yayımlanmıştır (Goodman, 2006). 1980'lere kadar İngiliz istihbarat yazınında akademik çalışmaların çoğu bir grup tarihçi tarafından verilmiş olsa da ünlü İngiliz istihbarat tarihçisi Christopher Andrew'un 1986'da *Intelligence and National Security* dergisini kurması önemli bir adım olmuştur. Bugün alanın en önemli dergilerinden birisi olan bu süreli yayın, uluslararası ilişkiler ile istihbarat çalışmalarının birlikte ilerlemesinin önemli bir örneği olmuştur (Scott, 2007).

İngiltere istihbarat yazınına ABD'den daha erken tarihlerden itibaren katkı yapmaktadır. Bununla birlikte İngiltere'de istihbarat öğretimi veren kurumlarda çalışan eski istihbarat topluluğu çalışanlarının sayısının ABD'ye göre daha azdır (Marrin, 2012). Bu durumun en önemli nedenlerinden birisi 1989 tarihli "Resmi Sırlar Yasası'nın" görevdeki ve eski istihbarat kurumu çalışanlarını yaptıkları işler ve eski kurumları hakkında konuşmaktan uzak tutan düzenlemeler içermesidir (Goodman, 2006). Ayrıca İngiliz Üniversitelerindeki hâkim yaklaşım, özellikle analizci eğitiminin istihbarat servislerinin kendilerine bırakılması gerektiğidir (Gearon, 2015). Bu nedenle, eski kurum çalışanlarının ancak belli konularda ve az sayıdaki örnekte istihbarat öğretimine dahil olduğu görülmektedir. İngiltere'deki bu genel yaklaşım, istihbarat çalışmaları alanının daha çok arşiv metinleri üzerinden çalışılan örnek olayları (büyük çoğunlukla İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş'ın belli bir dönemindeki gelişmeleri kapsayacak şekilde) kapsayacak şekilde gelişmesine yol açmıştır. Bu bağlamda bakıldığında istihbarat çalışmalarının İngiliz ekolünün en belirleyici özelliğinin örnek

olayları ele alarak, istihbaratın dış politika veya stratejik kararları nasıl etkilediği üzerine eğilmesi olduğu söylenebilir (Goodman, 2006).

Bu genel yaklaşımın sonucunda İngiltere’de istihbarat öğretimi, büyük ölçüde lisansüstü seviyede yapılmaktadır. Lisans düzeyinde ayrı bir istihbarat çalışmaları programı bulunmamakla birlikte bazı üniversitelerin uluslararası ilişkiler, tarih, savaş çalışmaları ve siyaset bilimi gibi bölümlerinde istihbarat konulu dersler ve kısa süreli eğitim modülleri göze çarpmaktadır (Scott, 2007).

Aşağıda belli başlı örneklerle ilişkin aktarılabilecek bilgilerden de anlaşılacağı gibi lisansüstü seviyedeki istihbarat çalışmaları programları ise uluslararası ilişkiler, savaş çalışmaları ve uluslararası güvenlik ve tarih gibi programların altında yer almaktadır. Ek’teki tablolarda yer alan program detaylarından da anlaşılacağı gibi bu programlar İngiliz istihbarat topluluğuna çalışan yetiştirme odaklı değildir. Tersine çok büyük ölçüde istihbarat konusunda çalışan akademisyen geliştirmeye yönelmişlerdir. Öyle ki; İngiltere’de nadiren görülen akademi - istihbarat topluluğu doğrudan iş birliği örnekleri bile doğrudan istihbarat çalışmaları programı açarak sadece kurum çalışanlarına öğretim verecek şekilde örgütlenmemiştir. Örneğin, İngiliz istihbarat topluluğu eğitim verdiği açıkça ilan edilen *King’s College*’ın programında dahi yüksek lisans programı “Savaş Çalışmaları Bölümünün” altında açılmış olan özel bir istihbarat ve uluslararası güvenlik eğitim modülünün zorunlu fark dersleriyle verilmektedir (Goodman ve Omand, 2008). Bu modülün altındaki derslerin çoğu İngiliz tarihine ilişkin tarihsel örnek olaylar sunmaktadır. Özetle, İngiliz sisteminde İstihbarat Çalışmaları Yüksek Lisans Programları mevcut uluslararası ilişkiler programları veya o çerçevede tanımlanmış geniş Uluslararası Güvenlik Programları içinde yer alan istihbarat odaklı lisansüstü eğitim modülleri olarak tasarlanmıştır. İstihbarat çalışmaları odaklı programların olduğu yerlerde ise bu programlar akademisyen geliştirmeye odaklı programlar olup, dorudan istihbarat uygulayıcılarını hedef alan şekilde geliştirilmemiştir. Aşağıda İngiltere’de istihbarat çalışmaları alanında yüksek öğretim yapan en önemli kurumlar ve genel özellikleri şöyle sıralanabilir.

İngiltere’de yer almamasına rağmen Birleşik Krallık’ta yer aldığı için İngiliz Ekolü içinde değerlendirilebilecek ilk önemli kurumda Galler’de bulunan Aberystwyth Üniversitesi’dir. Dünyada bilinen ilk Uluslararası İlişkiler Kürsüsü’nün kurulması nedeniyle müstesna bir yere sahip olan bu

eğitim kurumu, istihbarat çalışmaları ve istihbarat öğretimi alanında da özel bir yere sahiptir. Bu özel yerin temel nedeni, 1991'den beri müfredatında istihbarat çalışmalarına yer vermesi nedeniyle bu alanda yüksek öğretimdeki ilk örneği oluşturmasıdır⁹. Aberystwyth Üniversitesi'nde sadece istihbarat çalışmaları programı halen yoktur. Bununla birlikte temelde bir uluslararası ilişkiler programı gibi hazırlanmış ancak her yıl en az bir zorunlu istihbarat çalışmaları içerikli ders olan üç yıllık bir lisans programı ve yine bir uluslararası ilişkiler programı gibi düzenlenmiş fakat güvenlik ve istihbarat içerikli dersleri bulunan bir yüksek lisans programı bulunmaktadır¹⁰.

Aberystwyth Üniversitesi tarihsel olarak ilk çalışmaları başlatmış olsa da İngiltere'de en popüler ve önemli istihbarat çalışmaları eğitimi Londra King's College'da verilmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi İngiliz istihbarat topluluğu ile doğrudan bağlantılı çalışan tek üniversite olma niteliği onun diğerlerinden daha fazla ön plana çıkmasına neden olsa da bu üniversitede de doğrudan ve tek başına bir istihbarat çalışmaları programı bulunmamaktadır. Tersine, "Savaş Çalışmaları Bölümü" altında açılan bir yıllık bir yüksek lisans programı mevcuttur. Ancak, bu programı diğerlerinden ayıran tek özellikle istihbarat topluluğu ile olan yakın ilişkisi değildir. ABD ve İsrail'deki benzerleri gibi istihbarat konulu etkinlikler düzenlemekte ve analizler/raporlar yayınlamaktadır. Bu çerçevede kurulan *The King's Intelligence and Security Group* adı forum istihbarat çalışmalarının farklı boyutlarını çalışan akademisyenleri bir araya getirmeyi ve çalışmaları yayınlamak için platform sağlamaktadır¹¹.

Bilinen örnekler arasında İngiltere'deki üniversitelerde doğrudan yüksek lisans programı açan ilk üniversite Salford Üniversitesi'dir. Bu üniversitedeki yüksek lisans programı üç dönemlik bir modül olarak tasarlanmıştır. Bu modülün ilk döneminde istihbarattaki genel sorunları ele alan derslerin yanısıra çatışma ile bağlantılı dersler yer almaktadır. İkinci dönemden itibaren Orta Doğu, terörizm, güvenlik ve strateji konulu dersler yer almakta son dönemde ise lisans üstü tezi hazırlanması zorunlu tutulmaktadır. Üniversite bünyesinde bu dersleri veren ve çalışma alanı doğrudan istihbarat olan az sayıda akademisyen bulunsa da program çerçevesindeki dersler üniversitenin farklı bölümleri tarafından

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.aber.ac.uk/en/interpol/research/research-centres-and-institutes/ciiss/studying/>

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://courses.aber.ac.uk/postgraduate/war-intelligence/#careers>

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.kcl.ac.uk/research/intelligence-and-security>

desteklenmektedir. Bu üniversiteyi benzerlerinden ayıran en önemli özelliklerden birisi *Grey Dynamics* adlı bir özel istihbarat şirketi ile iş birliği yaparak programa kayıt yaptıran öğrencilere güvenlik, jeopolitik, savunma ve casusluk gibi bu şirkette staj yapma olanağı sunmasıdır.

İngiltere’de bir başka önemli yüksek lisans programlarından birisi Brunel University İşletme Fakültesi bünyesindeki “İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları Programıdır”. Bu program Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Bölümü altında yürütülen bir yıllık bir programdır. Üniversite bünyesinde faaliyet gösteren *Brunel Centre for Intelligence and Security Studies* isimli bir merkez bulunmaktadır. Programdaki dersler bu merkezin personeli tarafından verilmektedir. Merkezin beş çalışanı da sosyal bilimlerin farklı alanlarından gelen ancak herhangi istihbarat teşkilatında daha önce görev almamış, bununla birlikte istihbarat çalışmaları alanında çok sayıda makale üretmiş kişilerdir¹².

2008 yılından bu yana öğrenci alan Buckingham Üniversitesi Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Programı yine dikkat çekici bir program sunmaktadır. Program bir yıllık lisansüstü öğretim sunmaktadır. Derslere girenlerin büyük çoğunluğu kısmı sivil akademilerden gelmesine rağmen programın başında bulunan kişi emekli ve tecrübeli bir istihbarat çalışandır. Ancak eski deneyimlerinin yanı sıra akademik çalışmalar yapmış ve akademik unvan elde etmiştir¹³. Elbette, İngiltere’deki programlar bu örneklerle sınırlı değildir. Ancak önde gelen bu örneklerin genel bir analizi İngiltere’deki programlar hakkında yeterli bir sunmaya yetmektedir.

İngiltere’deki istihbarat öğretiminin en önemli karakteristiği ülkenin özgün istihbarat anlayışından kaynaklanan akademi - istihbarat topluluğu ayrımıdır. Her ne kadar son yıllarda bu iki topluluk arasındaki duvarların kaldırılması için girişimler artsa bile üniversitelerin istihbarat topluluğuna çalışan yetiştiren kurumlar olmaktan uzak durmaya, istihbarat topluluğunun da akademiden doğrudan beslenmeye yönelmediği anlaşılmaktadır. Dünyaca ünlü pek çok üniversiteye sahip olmasına rağmen üniversite sayısı ile karşılaştırıldığında istihbarat öğretimi programı olanların sayısı görece olarak azdır. İstihbarat öğretimi yapan kurumların ders programları da büyük ölçüde ABD ve İsrail’dekinden farklıdır. İngiltere’deki araştırma

¹² Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.brunel.ac.uk/study/postgraduate/Intelligence-and-Security-Studies-MA>

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz: https://www.buckingham.ac.uk/programme-specs/?course_code=PMAF1PSI

merkezlerinden alınan destek de görece olarak az olsa da gelişme yolunda olduğu söylenebilir (Marrin, 2012).

2.3. ABD Örneği

Çalışmanın başında belirtildiği gibi istihbarat çalışmaları ve istihbarat öğretiminin gelişiminde aslan payına ABD'nin sahip olduğu söylenebilir. ABD'de yüksek öğretim ile istihbarat eğitim ve öğretimi arasındaki ilişki Sherman Kent'in Merkezi İstihbarat Teşkilatında (Central Intelligence Agency / CIA) 1950'li yıllarda istihbarat analizi için kurmuş olduğu hizmet içi eğitimden başlayarak tartışılmalıdır. Bununla birlikte bu tartışmaların uzun bir geçmişi olmasına rağmen ABD'de istihbarat öğretiminin sivil alanda yaygınlaşmasının ve istihbarat çalışmalarının sıçrama yapmasının son otuz yılda gerçekleştiği söylenebilir. Bu sıçramanın yedi temel bileşeni vardır: İstihbarat kurumlarının desteğiyle akademik çalışmaların önünün açılması; çalıştay/sempozyum/kongre gibi akademisyenler ile istihbarat topluluğunun önde gelen temsilcilerini bir araya getiren etkinliklerin düzenlenmesi; ulusal çapta başlayıp uluslararası alana genişleyen süreli yayınların ortaya çıkması; istihbarat öğretiminin üniversitelerde yaygınlaşması; bu öğretim sonucunda kendisine ABD istihbarat topluluğunda kariyer olanağı bulabileceğini düşünen bir topluluğun oluşması; devletin bazı sivil üniversitelere ve araştırma merkezlerine istihbarat konulu projelerde fon sağlayarak konunun farklı boyutlarının akademik olarak çalışılmasına olanak tanınması ve tüm bunların sonucu olarak her yıl istihbarat olgusunun farklı yönlerini içeren onlarca kitabın basılmasıyla ortaya çıkan dev kitaplıklar. Bu bileşenlerin ortaya çıkması elbette çok kısa bir süre içinde olmamıştır.

ABD'de istihbarat çalışmalarının gelişimine önceden istihbarat kurumlarında çalışanların, gazetecilerin ve konuya ilgi gösteren bazı akademisyenlerin üst üste eserler kaleme alması büyük katkıda bulunmuştur. Bununla birlikte istihbarat çalışmalarının gelişimi sadece bu akademisyenlerin katkısıyla gelişmemiştir. İstihbarat çalışmaları konusunda süreli yayınların çıkmaya başlaması ve akademik birliklerin istihbarat çalışmalarına ilişkin alt alanlar tanımlaması da dikkate değer bir katkı sağlamıştır. Bu doğrultuda aslında ilk örnek 1985'te Kanada'da kurulan *The Canadian Association for Security and Intelligence Studies* (CASIS)'tir. Bu birlik, konuyla ilgili çalışan akademisyen, uygulayıcı, hükümet yetkilileri gibi kişiler için bir forum niteliğindedir. Kanada'daki forumun kurulmasından hemen sonra aynı yıl ABD'de *International Studies*

Association (ISA) çatısı altında “İstihbarat Çalışmaları Kısmı” kurulmuştur (Rudner, 2008).

Birliklerin kurulması üniversitelerde istihbarat konulu derslerin ve programların çoğalmasına neden olmuştur. Bu gelişmelerin neticesinde 1990’lı yıllarda CIA ve ABD Ordusu iki büyük sempozyum düzenleyerek istihbarat öğretiminde programların ve ders içeriklerinin hazırlanmasına öncülük etmiştir. Ancak Soğuk Savaş sona ermiş olmasına rağmen 1990’ların başı istihbarat öğretimi açısından tam bir şeffaflık bir dönemi olarak tanımlamayacaktır. Bu yıllarda ABD’de istihbarat çalışmaları daha açıkça tartışılmaya başlasa da konunun akademik ölçekte çalışılması ile gizlilik unsuru arasındaki dengenin gözetilmesi ilk önemli sorun olmuştur. Nitekim, istihbarat faaliyetlerine ve kurumlarına zarar vermeden, gizlilik derecesi bulunan bilgiler kullanılmaksızın, açık kaynaklar ve akademik araştırma yöntemlerine dayanarak istihbarat çalışmalarının nasıl geliştirilebileceği önemli bir gündem maddesi olmuştur. Bu tartışmaları aşabilmek için kendisi CIA’nın eski “Akademik İşler Koordinatörü” olan A. Hulnick bir öneri geliştirmiştir. Hulnick’e göre istihbarat topluluğu ile akademisyenlerin aynı forumda bulunarak karşılıklı görüş alışverişinde bulunmaları ve ortak forumlarda bir araya gelmeleri istihbarat öğretimini güçlendirecektir. Bu girişim daha önce Kanada’da işe yaradığı için bu örneğin tekrarı faydalı olacaktır (Hulncik, 1991).

Bu öneriden iki yıl sonra 1993’te CIA geniş çaplı bir forum düzenlemiştir. Bu forum bazı çalışmaları hızlandırmış olsa da istihbarat öğretimindeki asıl gelişme bir sonraki sempozyumdan sonra olmuştur. Haziran 1999’da ABD Ordusu’nun düzenlediği sempozyumda ABD’deki farklı üniversitelerde istihbarat dersleri okutan sivil veya emekli kurum personelleri bir araya gelmiştir. Bu toplantıda ders izlencelerinden kaynaklarına, bireysel tecrübelerden istihbarat tanımının yapılmasına, istihbarat çarkının işleyişinden örnek olayların anlatılmasına, üniversite kampüsünde karşılaşılan sorunlardan öğrenci profiline kadar pek çok önemli başlık tartışılmıştır (Joint Military Intelligence College, 1999). Bu toplantılar farklı kurumların öncülüğünde bir süre daha devam etmiştir.

Nihayetinde 2004 yılında Pennsylvania’daki Mercyhurst College’da yapılan “6. Uluslararası İstihbarat Üzerine Yıllık Uluslararası Kollokyum’da” istihbarat çalışmalarını tek bir disiplin etrafında toplamak üzere bir birlik oluşturulması kararı alınmıştır. “İstihbarat Eğitimi için

Uluslararası Birlik” (*The International Association for Intelligence Education / IAIE*) adı verilen bu birlik başlangıçta sadece ABD’deki üniversiteleri kapsamıştır. Fakat İngiltere’den üyeler de bu birliğe dahil olmuştur (Michael ve Kornbluth, 2019). Temel hedefi farklı kurumlarda verilen istihbarat eğitimi, öğretimi ve araştırmayı geliştirmek ile akademiye ortak faaliyetleri artırmak olan bu birlik istihbarat öğretimi standardize etmek için oluşturulan bir dizi kural ve müfredat ilkesi geliştirmiştir. Diploma, sertifika, yandal belgesi veren kurumlar için istihbarat öğretimine dahil edilmesinde fayda görülen temel alanları bir araya getiren IAIE bir tür standardizasyon kurumu gibi çalışmaktadır. Halihazırda The Citadel, Patrick Henry Koleji, Oklahoma Üniversitesi, Texas Üniversitesi ve Leicester Üniversitesi gibi üniversiteler bu kurumdan sertifika almıştır¹⁴.

Son otuz yılın hikayesinin kısaca yukarıdaki gibi özetlenebileceği ABD’de istihbarat öğretimi üç ana koldan yürütülmektedir: Resmi güvenlik kurumlarına bağlı yüksek öğretim kurumlarında bulunan programlar, sivil üniversitelerde bulunan programlar ve bir üniversiteye bağlı olmaksızın araştırma merkezlerinde (*think tank*) bulunan programlar.

Birinci kategoriye giren eğitim kurumları ve programlar ABD istihbarat topluluğunu oluşturan kurumlardır. Bu kurumların kendi bünyesindeki hizmet içi istihbarat eğitimlerinin yanı sıra istihbarat öğretimi yaptıkları da görülmektedir. Bu çerçevedeki kurumlar denilince ilk akla gelenler Milli İstihbarat Üniversitesi (MİÜ)¹⁵ ve Güney Carolina Askeri Koleji’dir. Bunlara ek olarak İstihbarat Servislerinin bünyesindeki araştırma kurumları tarafından da (Örneğin, *The CIA Center for the Study of Intelligence*¹⁶) öğretim sağlanmaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi ABD’de doğrudan devlete ve istihbarat teşkilatlarına bağlı olarak öğretim faaliyeti gösteren en önemli kurum ise MİÜ’dür. Kökleri 1961 yılında Savunma Bakanlığı bünyesinde kurulan Savunma İstihbarat Teşkilatı’na dayanan bu eğitim kurumu 1962’de Savunma İstihbarat Okulu’na dönüşmüştür. 1973 yılından itibaren Stratejik İstihbarat Yüksek Lisansına ilişkin bir pilot program kurulmuş, 1980’den itibaren diploma verir hale gelmiştir. 1983’te “Savunma İstihbarat Koleji” olarak adı değişmiş 10 yıl sonra iste “Müşterek Askeri İstihbarat Koleji”

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.iaie.org/page/CertifiedCoursesPrograms>

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.dia.mil/Training/National-Intelligence-UniversityNIU/>

¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.cia.gov/library/center-forthe-study-of-intelligence>

adını almıştır. 1997'den itibaren istihbarat alanında lisans derecesi vermeye hak kazanan bu kurum dört yıllık lisans eğitimi verebilmektedir. Mezunları ABD istihbarat topluluğu içinde mesleki yaşamlarını sürdürebilmektedir. 2006'da kurumun adı tekrar değişmiş ve "Milli Savunma İstihbarat Koleji" adını almış ve nihayetinde 2011 yılında bugünkü adı olan MIÜ'ye dönüşmüştür¹⁷. Üniversite lisansın yanı sıra yüksek lisans diploması da vermektedir.

Bu kategorideki diğer bir önemli kurum ise Güney Carolina Askeri Koleji (yaygın olarak bilinen adıyla Citadel)'dir. Resmi bir askeri kolej olan *The Citadel*'de dört yıllık İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları ana dal lisans programı ve bir yüksek lisans programı bulunmaktadır¹⁸. Bu programlar ABD istihbarat topluluğu için tasarlanmıştır. Bir yandan kamu kurumlarında görev alacak personeli yetiştirmek hedeflenirken diğer yandan da öğrencilere ek eğitim verilerek vizyonlarının genişletilmesi hedeflenmiştir. Öğrencilere genel istihbarat, askeri istihbarat, Çin araştırmaları ve terörizmle mücadele istihbaratı konularında öğretim vermeye odaklanan bu kurumun ders detayları açıklanmamakla birlikte dünyaca ünlü isimlerin ders verdiği görülebilmektedir.

İkinci kategori olan sivil üniversiteler kendi içinde ikiye ayrılabilir: Doğrudan istihbarat topluluğundan destek alarak geliştirilen ve istihbarat topluluğu ile organik ilişkiye sahip üniversiteler ve bunun dışında kalan sivil üniversiteler. ABD'de istihbarat topluluğu ile organik ilişkisi bulunan üniversiteler arasında iki tanesi ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi "Mississippi Üniversitesi İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları Yandal Programıdır". Bu üniversitede 2008'de İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları Merkezi (İGÇM) kurulmuş, daha sonra bu merkez 2012'da ABD Savunma İstihbarat Ajansı (Defense Intelligence Agency / DIA) tarafından Akademik Mükemmeliyet Merkezi unvanına uygun görülmüştür. Bu değişimden sonra bu programın saygınlığı artmış ve pek çok devlet kurumundan fon almaya başlamıştır. IAIE'den sertifika almaya kazanan ilk program olan Mississippi Üniversitesi'ndeki İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları (İGÇ) Programında öğrenciler Amerikan istihbarat topluluğuna çalışan kazandırmak amacıyla tasarlanmıştır. Bu nedenle istihbarat topluluğu tarafından istihdam edilme sürecinde öncelik tanınan mühendislik, yabancı diller, bilgisayar, fen

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://ni-u.edu/wp/about-niu/niu-history/>

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.citadel.edu/college-transfer-program/intelligence-security-studies/requirements-for-iss-major/>

bilimleri ve uluslararası ilişkiler gibi alanlarda okuyan öğrencilere yan dal olarak İGÇ teşvik edilmektedir. Bu programdaki öğretim faaliyetlerine katılan ekibin tamamı eskiden ABD ordusu veya istihbarat teşkilatlarında çalışmış ve daha sonra doktora çalışmalarını istihbarat alanı üzerine yapmış kişilerden oluşmaktadır. Başta kongre, sempozyum ve çalıştay olmak üzere çok sayıda etkinlik düzenleyebilen bu programın öğrenci sayısı da benzerlerinin üzerindedir. Mississippi Üniversitesi'ne benzer bir statüye sahip bir başka üniversite Oklohama Üniversitesi'dir. Üniversite, 2014 yılında İstihbarat ve Ulusal Güvenlik Merkezi kurmuştur. Daha sonra aynı Mississippi Üniversitesi gibi DIA tarafından destek almaya başlayan bu merkez bugün ABD istihbarat topluluğunun tüm önemli kurumlarıyla doğrudan ortaklıklara sahiptir. Bu programda Mississippi Üniversitesindeki benzer bir yandal gibi tasarlanmıştır. Burada da fen bilimleri, teknoloji, mühendislik, matematik, sosyal bilimler, davranış bilimleri ve önemli dillerde okuyan öğrenciler bu yandala teşvik edilmektedir. IAIE tarafından onaylanan bir lisans diplomasının yanı sıra Siyaset Bilimi Yüksek Lisans Programı çerçevesinde ek dersleri tamamlayarak bir İstihbarat ve Uluslararası Güvenlik odaklı bir yandal yüksek lisans diploması da verebilmektedir.

İstihbarat topluluğu ile organik ilişkisi olmayan çok sayıdaki üniversite arasında ise şu örnekler öne çıkmaktadır. Sivil üniversitelerde İstihbarat ve Uluslararası Güvenlik Çalışmaları denilince ilk akla gelen lisans programlarından birisi Patrick Henry Koleji tarafından verilmektedir. Bir hayli geniş bir kadroya sahip bir Stratejik İstihbarat Fakültesi'nin bulunduğu üniversite çerçevesinde yer alan ana dal lisans programında istihbarat kurumları, politika yapımında istihbaratın rolü, modern istihbarat veri toplaması, analiz teknikleri, ABD istihbarat tarihi, istihbarat araştırma ve analizi, terörizmle mücadele, uluslararası ilişkiler ve İKK gibi dersler yer almaktadır¹⁹. Benzer statüdeki bir başka üniversite Mercyhurst Üniversitesi Tom Ridge "İstihbarat Çalışmaları Okuludur". Bu okul ABD'de devlet destekli üniversiteler dışındaki bir üniversitede ilk kez kurulan istihbarat çalışmaları lisans programı olması nedeniyle önemlidir. Kamu ve özel sektörde istihbarat analizcisi yetiştiremeye dönük bir programı olan bu okulda da öğretim yabancı diller, bilgisayar bilimleri, uluslararası ilişkiler gibi alanlarla birleştirilmek suretiyle disiplinler arası bir program olarak tasarlanmıştır. Yine bir yandal programına sahip diğer bir üniversite Texas

¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.phc.edu/strategic-intelligence-national-security-major>

Üniversitesi'dir. Siyaset Bilimi programı çerçevesinde açılan derslere ek olarak alınan istihbarat odaklı derslerin tamamlanmasıyla "İstihbarat ve Uluslararası Güvenlik Çalışmaları" alanında lisans ve lisansüstü diploma verilebilmektedir. Üniversite'de kurulan "Center for Intelligence and National Security" isimli merkez çerçevesinde dersler verilmektedir. İstihbarat ve Uluslararası Güvenlik Çalışmaları programında verilen dersleri veren öğretim üyeleri bu merkez tarafından istihdam edilmektedir. Göreli olarak yeni hayata geçen bu program, bir hayli geniş bir ders yelpazesine sahiptir²⁰. Kansas Üniversitesi'nde de Siyaset Bilimi Bölümü çerçevesinde "İstihbarat ve Uluslararası Güvenlik Çalışmaları" yandal programı bulunmasına rağmen diğer benzerleriyle karşılaştırıldığında geride kalmaktadır²¹. Bu bağlamda verilebilecek son örnek ise Georgetown Üniversitesi, Dış Hizmetler Okulu, İstihbarat Odaklı Güvenlik Çalışmaları Programı'dır. Bu program aslen bir Güvenlik Çalışmaları yüksek lisans programı olmasına rağmen program içinde istihbarat odaklı dersler alınarak iki yıllık bir yüksek lisans eğitimi sonucunda ayrı bir diploma almak mümkündür. İstihbarat odaklı program, istihbarat disiplinleri, toplama, analiz, örtülü ve açık istihbari faaliyetler gibi teknik hususlar kadar şeffaflık, etik, insan hakları gibi konularda da dersler içermektedir²².

Üçüncü kategori ise ABD'deki büyük araştırma merkezlerinde faaliyet gösteren çalışma gruplarının istihbarat öğretimine katkısından ibarettir. Bu konuda ilk akla gelen örnek *Rand Corporation*'dir. ABD'de başta Savunma Bakanlığı olmak üzere askeri kurumlardan fon temin ederek projeler yapan bu kuruluşun bünyesinde yapılan çalışmalar istihbarat öğretimi ve istihbarat çalışmalarına önemli katkılarda bulunmaktadır²³. *Rand Corporation* dışında Maryland Üniversitesi Uluslararası Çalışmalar ve Güvenlik Çalışmaları Merkezi²⁴ ve CSIS²⁵ gibi kuruluşlar doğrudan istihbarat öğretimi yapmasalar dahi bu konuyla ilgili etkinliklerin düzenlenmesinde ve yayınların yapılmasında aktif rol oynamaktadırlar.

²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.utep.edu/liberalarts/criminal-justice/academic-programs/graduate/ms-intelligence-and-national-security-studies.html>

²¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://catalog.ku.edu/liberal-arts-sciences/political-science/intelligence-minor/#minorrequirementstext>

²² Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://css.georgetown.edu/ssp>

²³ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.rand.org/topics/intelligence-analysis.html>

²⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://cissm.umd.edu/research-impact/publications/future-intelligence-analysis-volume-i>

²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.csis.org/topics/intelligence>

Özetle, ABD'deki istihbarat öğretiminin dünyanın diğer örneklerine göre çok daha ileride olduğu söylenebilir. Fakat bu durum sadece ABD'nin bu konuya daha fazla kaynak tahsis etmesinden kaynaklanmamaktadır. ABD'deki istihbarat topluluğu sivil alanla iş birliği yapmaya diğer örneklerden daha fazla eğilimlidir. 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra ABD'de yaşanan istihbaratta reform gerekliliği düşüncesinin etkisi mutlaka göz önünde tutulmalıdır. Bununla birlikte, 60 yıllık bir tartışma süreci ve tecrübe birikiminin ABD örneğinin oluşmasında etkili olduğu gerçeği de unutulmamalıdır.

2.4. İstihbarat Çalışmaları Müfredatlarının Karşılaştırılması

Thompson'un dört kategorili yaklaşımı çerçevesinde temelleri atılan, ülkelerin kendi deneyimleri ile yoğrulmuş, her bir örneğin yek diğerini etkilediği ancak nihayetinde ihtiyaçlara göre zaman içinde değişen programların genel özellikleri incelendiğinde karşımıza çıkan hususlar şöyle özetlenebilir.

Bir kere istisnaları bir kenara koyarsak hiçbir üniversitede sadece istihbarat konularına odaklanan bir lisans programı bulunmamaktadır. Mevcut programların çoğu bir üniversitede kurulmuş olan bir "araştırma merkezi" veya "uluslararası ilişkiler, güvenlik çalışmaları, siyaset bilimi, savaş çalışmaları, tarih" gibi diğer fakülteler veya bölümlerin çerçevesinde açılmıştır.

Bu çerçevede lisans düzeyindeki programlarda matematik ve fen bilimleri alanlarında bilgi sahibi olmak, teknolojik ilerlemeleri değerlendirebilecek kapasiteye ulaşmak, en az bir yabancı dil öğrenmek, düşüncelerini yazılı ve sözlü olarak ifade edebilmek, mevcut ve olası tehditleri değerlendirebilmek ve istihbarat stratejileri anlayabilmek gibi program çıktılarının ulaştırılması hedeflendiği görülmektedir. Bu çıktılar programda öğretim sağlayan kurumların kapasitelerine göre değişmekle birlikte temel müfredat konularına ana hatlarıyla yansıtılmıştır. Bunun sonucunda lisans programlarında istihbarat tarihi, istihbarat örgütleri, istihbarat planlaması, istihbaratın toplanması, istihbarat analizi ve istihbarata karşı koyma başta olmak üzere ana derslerin yer aldığı görülmektedir.

İstihbarat öğretimi yapan okullarda istihbarat çalışmaları genellikle yandal şeklinde planlanmıştır. İstihbarat öğretiminin ana dal olarak planlandığı kurumlarda lisans seviyesinde hazırlanan müfredatlar genellikle tarih, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi gibi alanların dersleriyle

tamamlanmaktadır. Yandal olarak hazırlanan müfredatlara teşvik edilen öğrenciler ise mühendislik, bilgisayar bilimleri, yabancı diller gibi alanlar arasından seçilmektedir. Bu durumun, çoğunlukla öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam olanakları bulabilmesiyle ilgili olduğu düşünülebilir. Ancak, programlar incelendiğinde neredeyse tamamının istihbarat topluluğunun ihtiyaçları doğrultusunda davrandıkları görülmektedir. Günümüz dünyasında siber alanın ve başka devletlerin (ulusların) anlaşılabilmesi için bilgisayar becerileri ve önemli yabancı dillerin bilinmesi gibi nitelikler ön plana çıktığından aslında üniversiteler mezuniyet sonrasında hep öğrencilere iş olanağı yaratmayı hedeflemekte hem de istihbarat topluluğunun ihtiyaç duyabileceği nitelikli elemanları hazırlamaktadırlar (Glees, 2015).

Bununla birlikte, lisansüstü seviyesinde müfredat daha çok istihbarat çalışmaları disiplini temelli hazırlanmaktadır. Lisansüstü programlar lisansa göre daha fazla uzmanlık gerektirecek alanlar olarak planlanmıştır. En az bir yıl süren ders aşamasının yanı sıra araştırma projeleri veya bitirme tezlerini içeren lisans üstü programlarda nitel ve nicel istihbarat analizi becerilerinin geliştirilmesi üzerine çalışmalar yürütülmesi yaygın bir hedef olarak karşımıza çıkmaktadır. Dersler istihbarat çalışmalarının özel alanlarında uzmanlaşmanın yolunu açacak şekilde planlanması hem sivil alanda konuya ilgi duyanlar hem de istihbarat topluluğunun bir ilgilendiği bir konuda uzmanlaşmayı hedefleyenlere kendilerini geliştirme olanağı sağlamaya yöneliktir. Bu bağlamda tipik bir istihbarat çalışmaları lisansüstü programının üç öğrenimsel öge taşıdığı görülmektedir. Temel dersler, türdeş dersler ve seçmeli dersler.

Bunlardan temel dersler, istihbarat çalışmalarında ileri çalışmalar yapılabilmesi için entelektüel temelleri sağlayacak istihbarat konularıdır. “Karşılaştırmalı İstihbarat Sistemleri” (sinyal istihbaratı, istihbarata karşı koyma, mali istihbarat, istihbarat analizi, görüntü istihbaratı); İstihbarat ve Devlet İdaresi (farklı ülkelerin dış ve güvenlik politikalarında istihbaratın yeri; istihbarat kurumlarının çalışma ilkeleri vb); “İstihbarat Stratejileri ve Operasyonlar” (terörizm, casusluk, kitle imha silahlarının yayılması gibi sorunlarla mücadele ederken taktik ve stratejik istihbarattan nasıl yararlandığı) bu konu başlıkları arasında yer almaktadır. Türdeş dersler ise istihbarat çalışmalarını derinlemesine çalışmayı sağlayacak akademik alanlarla ilgili özel derslerdir. Bölge çalışmaları ve çatışma analizi gibi doğrudan istihbarat çalışmalarının parçası olmamasına rağmen istihbarat ve

güvenlik sorunlarının anlaşılmasına katkıda bulunacak olan dersler bu kategoriye girmektedir. Seçmeli dersler ise diğer ülke teşkilatları, istihbarat tarihi, etik, terörizmle mücadele istihbarat gibi özel alanları kapsamaktadır (Campbell, 2011).

İncelenen üç ülke programı arasında pek çok ortak nokta bulunmaktadır. Örneğin her üç ülkede de sivil üniversiteler ile ilgili ülkenin istihbarat teşkilatları arasında anlaşma yapıldığı görülmektedir. Böylece sivil üniversitelerde halihazırda istihbarat topluluğu çalışanlarına eğitim verildiği gibi gelecekte bu kurumlarda çalışacak personele istihbarat çalışmaları öğretimi de gerçekleştirilmektedir. Bu örnekler İsrail’de diğer iki ülkeye göre daha fazladır. İngiltere’de ise şu ana kadar tek bir tane olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte, bu modelin kısa vadede yaygınlaşması şaşırtıcı olmayacaktır.

Üç ülke arasındaki diğer bir ortak nokta ise tüm programlarda bölgesel politika ve terörizm konularının ön plana çıkıyor olmasıdır. Bölgesel politika derslerinde Orta Doğu dersleri ortak ders olarak ön plana çıkmaktadır. Fakat her bir ülke kendi önceliklerine göre farklı dersler vermektedir. Üç ülke programları arasında diğer bir ortak nokta ise yabancı dile verilen ağırlıktır. Arapça, Farsça, Çince gibi dillere önem verildiği dikkat çekmektedir.

Bununla birlikte ABD, İngiltere ve İsrail arasında derslerin niteliği, programı veren kurumun örgütlenme biçimi, hedef öğrenci kitlesi ve öğretim üyeleri bakımından da farklılıklar göze çarpmaktadır. ABD ve İngiltere arasındaki tarihsel ilişki ve istihbarat çalışmalarına yaklaşımları düşünüldüğünde şaşırtıcı gibi gelecek olsa da iki ülke arasında istihbarat öğretimi açısından belirgin farklılar da bulunmaktadır (Scott 2007).

Örneğin, İngiltere’de sadece istihbarat çalışmaları programı içerikli bir lisans programı bulunmamaktadır. İsrail’de bu tür programlar kurum çalışanlarına özgün olarak uygulanırken ABD’de sayıları çok olmasa da örneklerine rastlanmaktadır. İstihbarat öğretimi veren kurumların örgütlenme biçimleri açısından da farklılıklar dikkat çekicidir. İngiliz sistemindeki müfredatların büyük çoğunluğu akademisyen geliştirmeye odaklı programlar olup, doğrudan istihbarat uygulayıcılarını hedef alan şekilde geliştirilmemiştir.

Buna karşılık ABD, İngiltere örneğinden farklıdır. Bir kere ABD’de sayıları az da olsa lisans programları bulunmaktadır. Bu lisans programları öğrencilerin istihbarat çalışmalarını yan dal olarak alıp asıl dallarını yabancı

diller, siyaset bilimi, tarih, iktisat gibi alanlarda yaptıkları programlar şeklinde hazırlanmıştır. Bu programlar daha çok ABD’de kurum içi eğitimin bir yansıması gibidir. Lisansüstü seviyede ise İngiltere’de olduğundan daha istihbarat temelli gitmektedir. Bunun muhtemelen en önemli nedenlerinden birisi ABD üniversiteye ilgili kurumlarında daha çok eski kurum çalışanın bulunmasıdır. Bu programların ortak özelliği ise öğrencilerine spesifik bilgiler vermekten veya bazı özel konularda uzmanlaştırmaya çalışmaktan ziyade temel düzeyde eğitim verme, yöntem başta olmak üzere kabiliyetlerini geliştirme ve bir alanda tez yazdırmaya odaklanmaktadır. Bu nedenle çoğunlukla genel uluslararası ilişkiler ve uluslararası güvenlik gibi derslerin yanı sıra istihbarat analizinde kullanılacak yöntemler ve farklı disiplinlerin metotlarından geliştirilerek alanda uygulanan yöntemler öğretilmektedir.

Üç ülke arasındaki bir başka farklılık da öğretim yapan personelin niteliğine ilişkindir. Üçlü arasında eski istihbarat topluluğu mensuplarının en yoğun olarak yer aldığı ülke İsrail’dir. ABD’de ise ulusal güvenlik kurumlarının kendi üniversitelerinin yanı sıra sivil üniversitelerde de bu tür akademisyenlere rastlanmaktadır. Fakat örnekler bununla sınırlı değildir. Oklohama ve Mississippi Ünivesiteleri ile Patrick Henry Koleji’nde ders veren akademisyenler arasında eskiden istihbarat kurumlarında çalışanların oranı azımsanamayacak kadar çoktur. İngiltere’de bu tipte akademisyenler bulunsa da sayıları diğer iki örneğe göre son derece azdır.

SONUÇ

Çalışmanın giriş kısmında, bu makalede iki temel soru bulunduğu belirtilmiştir. Bunlardan birincisi, istihbarat öğretiminin geçirdiği aşamalar ve mevcut durumunun ne olduğu; ikincisi ise istihbarat öğretiminde müfredatların nasıl hazırlanması gerektiği konularında odaklanmaktadır. Çalışma boyunca bu iki soruya verilen yanıtlar etrafında şekillenen şu temel argüman tartışmaya açılmıştır. “...bir ülkede istihbarat öğretimi, resmi ve sivil kurumlar arasında aşamalı ve karşılıklı ihtiyaçları anlayabilecek bir iş birliği çerçevesinde örgütlenmelidir. İstihbarat öğretiminin açık biçimde yapıldığı ülkelerde öğretim sürecinin gelişmesi sivil üniversiteler ile istihbarat topluluğu arasındaki iş birliği sonucunda ortaya çıkan eğitim modülleri, ders müfredatları, çalıştaylar ve süreli yayınların bir araya gelmesiyle oluşan bir akademik birikimin ortaya çıkmasına bağlıdır...”

Çalışma boyunca görüldüğü gibi birbirine yakın geleneklere sahip ülkeler arasında bile istihbarat öğretiminin gelişimi ve müfredatların oluşumu açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır. Fakat bu farklılıklara rağmen akademi ile istihbarat topluluğu arasında belli bir ilişki biçimi olduğu ortaya çıkmaktadır. Bir kere, istihbarat topluluğunun akademinin faaliyetlerine inandığı ve iş birliği yaptığı örneklerde istihbarat öğretiminin daha fazla yaygınlaştığı görülmektedir. Programlar bir kere belirlendikten sonra zaman içinde farklılaşmakta ve istihbarat topluluğunun hem mevcut hem gelecekteki personelinin eğitimine ve öğretimine katkı sağlayacak şekilde değişmektedir. Bu sayede karşılıklı olarak fayda sağlayacak bir ilişki modeli ortaya çıkmaktadır. Ancak istihbarat topluluğu ile akademi arasındaki bu ilişki biçimi bir günde doğmamaktadır. Pek çok örnekte bu ilişkinin doğmasının iki anahtarı vardır. Birincisi, istihbarat topluluğunun sivil akademisyenleri davet edip, üniversitelerde istihbarat öğretimi sırasında edindikleri deneyimleri paylaştıkları, ders materyalleri, içerikleri, izlenceleri ve sınıf ortamlarını tartıştıkları çalıştay, sempozyum ve kongreler düzenlemeleri bu ilişkinin genellikle ilk adımı olmaktadır. Bu faaliyetlerin bir seferde sonuç vermesi beklenmemelidir. ABD ve İsrail'deki örneklerde neredeyse her yıl tekrarlanan bu çalışmalar bir süre sonra verimli hale gelmiştir. İkincisi istihbarat topluluğunun belli projeler doğrultusunda akademiye belli programları fonlamasıyla ortaya bir güven ilişkisinin çıkması sağlanmaktadır. Bu fonları alabilmek için üniversiteler istihbarat öğretimi ile ilgili daha çok akademisyen istihdam etmekte, bu durum ise daha güçlü programlar ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Bununla birlikte, istihbarat topluluğu ile akademi arasında karşılıklı güvenin oluşması sadece ilk adımdır. İstihbarat öğretiminin gelişebilmesi için istihbarat çalışmaları konulu süreli yayınların çıkması, kitapların basılması, bir kütüphane oluşturulması ve gizlilik derecesi olmayan ders materyallerinin hazırlanması diğer aşamalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Son olarak, bu çalışmanın neticesinde bir konunun daha altı çizilmek istenmektedir. Türkiye'de son 15 yılda ortaya çıkan ve kısa sürede ilerleme kaydeden istihbarat çalışmaları ve istihbarat öğretiminin, geniş çaplı bir atılım yapabilmesinin yolu, kendi özgün şartlarını dikkate alarak önceden oluşturulmuş tecrübeyi izlemekten geçecektir.

KAYNAKÇA

- Andrew, C. (2004). Intelligence, international relations and 'under-theorisation', *Intelligence and National Security*, 19:2, ss.170-184
- Arcos, R. (2013). Academics as strategic stakeholders of intelligence organizations: a view from Spain, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 26:2, ss.332-346
- Caligiuri, M. ve Pili, G. (2021). Italian intelligence studies literature-understanding the state of play- a comparative perspective, *The International Journal of Intelligence, Security, and Public Affairs*, 23:3, ss.281-309
- Campbell, S. H. (2011). A survey of the U.S. market for intelligence education. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, ss.24:2, 307-337
- Corvaja, A.S., Jeraj B. ve Borghoff U.M. (2016). The rise of intelligence studies: a model for Germany? *Connections* 15:1, ss.79-106
- Cristescu, C. (2011). Intelligence studies in higher education. Designing an intelligence studies curriculum for the Romanian civilian universities. *The Online Journal Of New Horizons In Education*. 1:1, ss.1-10
- Crosston, M. (2013). Occam's follies: Real and imagined biases facing intelligence studies. *Journal of Strategic Security*, 6:3, ss.40-53.
- Derian, J. (1992). *Antidiplomacy: spies, terror, speed and war*. Blackwell Yayınları
- Fry, M.G. ve Hochstein, M. (2005). Epistemic communities: intelligence studies and international relations, (Ed.) Wesley W. *Espionage: past, present, future?* Frank Cass
- Gill, P., Marrin, S. ve Phythian, M. (Eds.). (2008). *Intelligence theory: key questions and debates*. Routledge.
- Glees, A. (2015). Intelligence studies, universities and security. *British Journal of Educational Studies*, 63:3, ss.281-310
- Goodman M.S. (2006). Studying and teaching about intelligence: The approach in the United Kingdom intelligence education. *Studies in Intelligence* 50: 2, ss.57-66
- Goodman M.S. ve Omand D. (2008). What analysts need to understand: The King's Intelligence studies program. *Studies in Intelligence*. 52:4, ss.1-12.

- Hulnick, A.S. (1991). Learning about U.S. intelligence: Difficult but not impossible. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 5:1, ss.89–99.
- Johnson, L.K. ve Shelton, A. M. (2013). Thoughts on the state of intelligence studies: A survey report, *Intelligence and National Security*, 28:1, ss.109-120.
- Joint Military Intelligence College. (1999). A flourishing craft: teaching intelligence studies, *Conference on Teaching Intelligence Studies at Colleges and Universities*.
- Kubovich Y. (2019). *Hebrew University to Host Israeli Army Base on Campus*, Haaretz, Erişim tarihi: 14 Nisan 2023, <https://www.haaretz.com/israel-news/2019-04-14/ty-article/.premium/hebrew-university-to-host-israeli-army-base-on-campus/0000017f-dbe6-d856-a37f-ffe6bf330000>
- Lomas, D.W.B. (2021). Party politics and intelligence: the labour party, British intelligence and oversight, 1979-1994, *Intelligence and National Security*, 36:3, ss.410-430,
- Marrin, S. (2012). Intelligence studies centers: making scholarship on intelligence analysis useful. *Intelligence and National Security*, 27:3, ss.398–422.
- Marrin, S. (2014). Improving intelligence studies as an academic discipline, *Intelligence and National Security*, 31:2, ss.266-279.
- Michael, K. ve Kornbluth, A. (2019). The academization of intelligence, *Cyber Intelligence, and Security* 3:1, ss.117-140
- Moran, C. R. (2011). The pursuit of intelligence history: Methods, sources, and trajectories in the United Kingdom. *Studies in intelligence*, 55:2, ss.33-55.
- Murray, M.L. (2013). Building an International and comparative view of academic intelligence education: a look at graduate programs in Indonesia, South Africa, India, Israel, and South Korea. *American Intelligence Journal*, 31:2, ss.12-22
- Ovaida, S.K. (2019). *Hebrew University President Rebuts Critics: Army Ties Won't Change Academic Life on Campus*, Haaretz, Erişim tarihi: 17 Nisan 2023, <https://www.haaretz.com/israel-news/2019-04-17/ty-article/.premium/hebrew-university-president-rebuts-critics-army-ties-wont-change-academic-life/0000017f-f7e9-d318-afff-f7ebfe410000>

- Pascovich, E. (2017). Security and intelligence studies in Israel, *The International Journal of Intelligence, Security, and Public Affairs*, 19:2, ss.134-148.
- Phythian, M. (2008). Intelligence theory and theories of international relations: Shared world or separate worlds? *Intelligence theory* içinde (ss. 68-86). Routledge.
- Rudner, M. (2008). Intelligence studies in higher education: capacity-building to meet societal demand. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 22:1, ss.110–130.
- Scott, L. (2007). Sources and methods in the study of intelligence: A British view, *Intelligence and National Security*, 22:2, ss.185-205,
- Scott, L. ve Jackson P. (2004). The study of intelligence in theory and practice, *Intelligence & National Security*, 19:2, ss.139-169,
- Stafford T. T. (1988). Assessing current intelligence studies, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 2:2, ss.217-244
- William C. S. (2009). *National security intelligence professional education: a map of U.S. civilian university programs and competencies*, George Washington University.

**EK-1 ABD VE İNGİLTERE'DE İSTİHBARAT ÖĞRETİMİ YAPAN
ÜNİVERSİTELERDEN MÜFREDAT ÖRNEKLERİ**
**İNGİLTERE'DE İSTİHBARAT LİSANS VE YÜKSEK LİSANSI BULUNAN
YÜKSEK EĞİTİM KURUMLARINDAN ÖRNEKLER**

Salford Üniversitesi, İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları Yüksek Lisans Programı
Salford Üniversitesi'nde 3 yıllık bir lisans ve yüksek lisans olmak üzere iki ayrı eğitim programı bulunmaktadır. Üniversite'nin eğitim programında iş birliği yaptığı özel istihbarat şirketleri de bulunmaktadır. (https://www.salford.ac.uk/courses/postgraduate/intelligence-and-security-studies)
1.Yıl
Introduction to Intelligence: Methods and Targets
International Politics 1
Digital Skills for Intelligence Analysis 1 and 2
Global Intelligence
International History: 1945-present
2.Yıl
Intelligence, Law and Oversight
Open Source Intelligence: Collection and Analysis
Intelligence Analysis Simulation
Contemporary Threats to Democracy
Contemporary Security
Intelligence, Security and Politics in Britain 1909-94
US Foreign Policy since 1945
Chinese Foreign Policy Since 1949

Covert Action: Past and Present
University Wide Language Programme
3. Yıl
Tez
Intelligence Ethics
Counterintelligence and Security in the 21st Century

Brunel Üniversitesi, İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları Programı
Brunel Üniversitesi, İşletme Fakültesi bünyesinde yer alan Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Bölümü çerçevesinde açılmış “İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları Programı 1 yıllık eğitim vermektedir. (https://www.brunel.ac.uk/study/postgraduate/Intelligence-and-Security-Studies-MA)
Zorunlu Dersler
Intelligence Concepts, Issues and Institutions
Contemporary Threats and Analytical Methodology
Intelligence History: Failure and Success
Intelligence and Security Studies Dissertation
Seçmeli Dersler
Counterintelligence and Security
Intelligence Analysis Foundations, Methods and Applications

Buckingham Üniversitesi, Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Programı
2008’den beri faaliyet gösteren 1 yıllık yüksek lisans programıdır. (https://www.buckingham.ac.uk/programme-specs/?course_code=PMAF1PSI)

Terrorism and Counter Terrorism
Case Studies in Intelligence Success and Failure since 1939
Current threats: internal and external
Intelligence Tradecraft and Machinery
Analytical Policy and Simulation Exercise
Foreign Policy Analysis
Dissertation (10.000 Kelime)

Aberystwyth Üniversitesi, Uluslararası Politika Bölümü, İstihbarat Çalışmaları (Araştırma Eğitimi)
Galler'de bulunan Aberystwyth Üniversitesi, adada İÇ alanındaki ilk üniversitelerden birisi olarak 1991'den beri Uluslararası Politika Programı müfredatında İÇ'ye yer vermektedir. http://courses.aber.ac.uk/postgraduate/intelligence-studies-mastersspecialist/ (https://www.aber.ac.uk/en/interpol/research/research-centres-and-institutes/ciiss/studying/) Birisi İÇ içeriğine sahip 3 yıllık Uluslararası Politika diğeri 1 yıllık yüksek lisans olmak üzere iki program bulunmaktadır. (https://courses.aber.ac.uk/postgraduate/war-intelligence/#careers)
Yüksek Lisans Programı
Zorunlu Dersler
Intelligence, Security and International Politics 1900-1945
Intelligence, Security and International Politics since 1945
Political, Social and Historical Research: Philosophy, Methods and Application
Principles of Research Design
Quantitative Data Collection and Analysis
Qualitative Data Collection and Analysis
Seçmeli Dersler (En az 1 ders)

Contemporary Strategic Problems Critical Security Studies
British Counterinsurgency Warfare in the Twentieth Century
Digital Connectivity: Digital Spaces and the Cyber Worlds
Thesis

King's College, Savaş Çalışmaları Bölümü, İstihbarat ve Güvenlik Programı
King's College'da bulunan Savaş Çalışmaları Bölümü altında açılan 1 yıllık bir yüksek lisans programıdır. (https://www.kcl.ac.uk/research/intelligence-and-security)
Zorunlu Dersler
Intelligence in Peace & War
Seçmeli Dersler
Past and Present of British Intelligence
Influence: Covert Action, Active Measures, and Deception
Diplomacy & Foreign Policy
National Security Studies
Technology, Security and Global Politics
Cybersecurity: Comparative Policy and Strategy
Tez
Armchair Intelligence- Open Sources & Online Investigation
Homegrown Radicalisation
Political Violence, Counterterrorism and Human Rights
Understanding Political Islam

**ABD'DE İSTİHBARAT LİSANS VE YÜKSEK LİSANSI BULUNAN YÜKSEK
EĞİTİM KURUMLARINDAN ÖRNEKLER**

Ulusal İstihbarat Üniversitesi
Geçmişte Savunma İstihbarat Koleji adıyla faaliyet gösteren UIÜ ABD'nin İT'ye akredite olmuş ve federal seviyede diploma verebilen en önemli öğretim kurumudur. Bu programda 4 yıllık bir lisans derecesi verilmektedir. (https://ni-u.edu/wp/wp-content/uploads/2020/08/NIU-2020-2021Catalog-3.pdf)
Zorunlu Dersler
Globalization and the Intelligence Landscape
Intelligence Analysis
Collection Assets and Capabilities
The Nature of Conflict and Conflict Capabilities
Intelligence and National Security Strategy
Culture and Identity in an Age of Globalization
Science, Technology and Intelligence
Analytic Methods
Terrorism: Origins and Methodologies
The Analyst-Collector Integration
Capstone Integration
Seçmeli Dersler
Intelligence: Building Stability and Peace
Introduction to Denial and Deception
Information Operations
Homeland Security and Intelligence

Proliferation of Weapons of Mass Destruction
Africa: Intelligence Issues
Middle East: Intelligence Issues
Eurasia: Intelligence Issues
Southwest Asia: Intelligence Issues
East Asia: Intelligence Issues
Latin America: Geostrategic Intelligence Issues
Special Topics in Intelligence
Europe: Intelligence Issues
Lisans Üstü Programları https://ni-u.edu/wp/wp-content/uploads/2020/08/NIU-2020-2021Catalog-3.pdf
Zorunlu dersler (15 Kredi)
Intelligence Reasoning and Analysis
Leadership and Management in the Intelligence Community
Intelligence Collection
Intelligence and National Security Policy
Analyzing the Global Strategic Environment
Bölüm Seçmeliler (Her bölümden 12 Kredi)
<i>Collection, Analysis, and Counterintelligence Bölümü (CAC)</i>
Advanced Methods of Intelligence Analysis
Applied Collection and Analysis for Strategic Warning
Advanced Intelligence Collection

Comparative Intelligence
<i>Counterintelligence Concentration</i>
Counterintelligence
Comparative Intelligence
Chinese Intelligence and Information Operations
Russian Intelligence
<i>Regional Security and Intelligence Department</i>
Broader Middle East Concentration
Broader Middle East Strategic Security and Intelligence Environment
Iran: Strategic Security and Intelligence Issues
The Near East: Strategic Security and Intelligence Issues
Arabian Peninsula and North Africa: Strategic Security and Intelligence Issue
<i>China Concentration</i>
Introduction to China Intelligence Studies
China's National Strategies and Foreign Policy
China's Military Capabilities and Strategies
Chinese Intelligence and Information Warfare
<i>Eurasia Concentration</i>
Russia: Geostrategic Intelligence Issues
The Near Abroad
Russian Foreign Policy
Central Asia: Geostrategic Intelligence Issues

Russian Intelligence
<i>Intelligence Enterprise Department</i>
Strategic Decision Analytics and Methods
Intelligence Resource Management: Process, Politics, and Money
Professional Ethics
Intelligence and National Security Law
<i>Defense Intelligence Department</i>
Covert Action
Intelligence and Special Operations
Asymmetric Warfare
Peacekeeping and Stability Operations
Social Analysis
Roots of Terrorism
The Dynamics of Countering Terrorism
Engaging International Partnerships
Transnational Challenges
Phenomenon of Terrorism
Roots of Terrorism
Dynamics of Terrorism
TRN 605 Dynamics of Countering Terrorism
<i>TEZ</i>
Thesis Methodology and Design

Thesis Proposal
Thesis Research
Thesis Completion

Mississippi Üniversitesi– İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları Merkezi, İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları Programı
Bu program çerçevesinde İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları yandalı olarak eğitim vermektedir.
Dersler
Introduction to Intelligence Studies
Advanced Analytics I
Advanced Analytics II
National Security Issues of the 21st Century
Staj

Patrick Henry Koleji /stratejik İstihbarat Programı
Bu program lisans düzeyinde eğitim veren bir ana dal programıdır. Bir misyoner kolejinin programı olduğundan klasik zorunlu olarak adlandırılan “dini temelli” derslerin yanısıra Ulusal Güvenlikte Stratejik İstihbarat adındaki (SIINS) programında aşağıdaki dersler yer almaktadır. https://www.phc.edu/si-course-list
Zorunlu Dersler
History of American Intelligence
Intelligence, Research & Analysis
Conflict & Theological Topography
Policy Making for Intelligence and National Security

Analytic Geography
Counterintelligence
Counterterrorism
Cyber Domain Fundamentals
Seçmeli Dersler
Advanced Technology & Ethics in Intel/National Security
Intelligence, Law Enforcement, and Civil Liberties
Advanced Analysis and Targeting
AI Machine Learning
Advanced Targeting Methods
Directed Research and Writing
Staj ve Özel Projeler
Foreign Summer Study: Middle East History, Geography, and Security
Special Projects in Strategic Intelligence
Special Projects in Big Data Analytics
Internship in Strategic Intelligence
Border Security Alert
Intelligence Publication
Scenario Design
Crisis Management Exercise
Counterintelligence Review
Ideologically Driven Threats

Data Science Tools
BigData Tools
Intelligence and Cyber Internships
Cooperative Research and Development

Oklahoma Üniversitesi, İstihbarat ve Ulusal Güvenlik Merkezi, İstihbarat ve Ulusal Güvenlik Programı
2014'te Üniversite'nin aldığı bir kararla kurulan İstihbarat ve Ulusal Güvenlik Merkezi açılan bu program DIA (Defense Intelligence Agency) tarafından desteklenmektedir. Fen bilimleri, teknoloji, mühendislik, matematik, sosyal bilimler, davranış bilimleri ve önemli dillerde okuyan öğrenciler için yandal olarak planlanmıştır. Üniversitede 9 kredilik bir İÇ sertifikasının yanısıra 18 kredilik İstihbarat ve Ulusal Güvenlik Yandal diploması vermektedir. Ayrıca, Siyaset Bilimi Yüksek Lisans Programı çerçevesinde ek dersleri tamamlayarak bir İstihbarat ve Uluslararası Güvenlik odaklı bir yandal yüksek lisans diploması da mevcuttur. ou.edu/cins
Zorunlu Dersler (9 Kredi)
Tools of Statecraft
Intelligence Analytics I
Intelligence Analytics II
Teknik Seçmeli Dersler
Data Networks
Cognitive Psychology
Decision Making and Problem Solving
Fundamentals of Remote Sensing
Fundamentals of Geographic Information Systems
Introduction to Spatial Thinking and Computer Mapping
Radar Signal Processing

Computer and Communications Security
Special Topics (Digital Image Processing)
Radar Engineering
Digital Radar Systems
Computer Hardware Design
Network Security
Cryptography
Digital Signal Processing
Teknik Olmayan Seçmeli Dersler
Introduction to Emerging Infections & Bioterrorism
Fundamentals of Terrorism
Chemical, Biological, Radiological, Nuclear & Explosive Terrorism
The Modern Middle East
Global Politics
Problems in American Government and Politics
Special Topics (Intelligence & National Security)
The History of Terrorism
Contemporary Terrorism
Topics in International Relations (Fundamentals of Terrorism)
Government and Politics of Latin America
Independent Study (Intelligence & National Security)
Intelligence Collection, Covert Action, and Politics

Foreign Intelligence Services
Ethics and Intelligence
Strategic Intelligence Challenges
Directed Readings (Intelligence & National Security)
Independent Study (Intelligence & National Security)
The Making of American Foreign Policy

Texas Üniversitesi, İstihbarat ve Ulusal Güvenlik Çalışmaları Yüksek Lisans Programı,
Bu üniversitede bir lisans ve bir disiplinlerarası bir yüksek lisans programı bulunmaktadır. Her iki program da 15'er kredi olmasına rağmen farklı dersler okutulmaktadır. https://www.utep.edu/liberalarts/criminal-justice/academic-programs/graduate/ms-intelligence-and-national-security-studies.html
Lisans
Zorunlu Dersler (3 Kredi)
Intelligence and National Security Policies and Practices
Seçmeli Dersler (4 tanesi seçiliyor ve 12 kredi almıyor)
Legal Issues in Intelligence and National Security
Open Source Intelligence Analysis
Propaganda and Influence Operations
Technical Intelligence
Intelligence and Counterterrorism
Information and Intelligence
Commercial Imagery
Social Media Intelligence

Intelligence and Counter-proliferation
Counterintelligence and Security
Critical Infrastructure Protection
Crime and Border Security
Seminar in Homeland Security
Transnational Criminal Organizations
Political Economy of Terrorism
Selected Problems Intel & National Security
Security Studies Internship
Professional Skills
Yüksek Lisans
Zorunlu Dersler (6 Kredi)
Introduction to Intelligence Analysis
Open Source Intelligence Analysis
Seçmeli Dersler (9 Kredi)
Information Operations
Propaganda and Influence Operations
Information and Intelligence
Commercial Imagery
Social Media Intelligence
Geospatial Intelligence

Georgetown University, Dış Hizmetler Okulu, İstihbarat Odaklı Güvenlik Çalışmaları Programı
2 yıllık bir yüksek lisans programıdır. Güvenlik çalışmalarının diğer alanlarının yanısıra istihbarat çalışmaları konusunda özel bir odağı bulunmaktadır. https://css.georgetown.edu/ssp
Zorunlu Dersler
Theory and Practice of Security
Grand Strategy and Military Operations Intelligence
Odak Zorunlu Dersleri
Theory and Practice of Intelligence (zorunlu odak dersi)
Odak Seçmeli Dersler (Aşağıdaki listeden 3'ü)
Comparing Intelligence Services
Covert Action / Counterintelligence
Disruptive Analytics: Theory, Method, & Technology
Key Problems in Intelligence Policy
Thinking Critically about Intelligence and Policy
Intelligence & The Military
Human Intelligence Operations
Domestic Intelligence
Decision-Making in Stressful Environments
Disruptive Analytics
Structured Analytic Techniques for Intelligence Analysis
Security Issues in South Asia

Security Problems in the Middle East & Persian Gulf
Politics of European Security
China and Its Military
Security Issues in Latin America
Power Politics in the Greater Middle East
Warfare in the Middle East
Eurasia & Russia: New Security Dynamics
Security Problems in Africa
Globe Terrorism: Europe to Mediterranean
Stability Challenges: South/SE Asia

Mississippi Üniversitesi, İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları, Yandal Programı
2008'de İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları Merkezi olarak kurulan bu üniversitedeki merkeze 2012'da DIA tarafından Akademik Mükemmeliyet Merkezi ismi verilmiştir. İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları yandalının tamamlanması için 18 kredi alınması gerekmektedir.
Zorunlu
Introduction to Intelligence Studies
Advanced Analytics I
Advanced Analytics II
Internship
Capstone

Seçmeli
Introduction to Global and National Security Studies
Survey of U.S. National Security Policy
Overview of Cybersecurity and Policy
Special Topics in Intelligence and National Security
National Security Issues of the 21st Century
Destekleyici Eğitim Programları ve Kursları
Pherson Associates, LLC (2018, 2021) - Intelligence Analysis Training Program
Intelligence Rising (2020) - Certificate of Intelligence Practice Course
Alexion Pharmaceuticals (2017)
Globalytica's Intelligence Analyst Professional (IAP) IAFIE-Certified Program

Mercyhurst University – Tom Ridge İstihbarat Çalışmaları Okulu
ABD’de devlet destekli üniversiteler dışındaki bir üniversitede ilk kez kurulan İÇ lisans programı bu okuldadır. Program disiplinler arası bir niteliğe sahiptir.
Zorunlu Dersler
Introduction to Intelligence Analysis
Intelligence Methods and Analysis
Intelligence and National Security
Professional Communications
Intelligence in Business
Writing for Intelligence

Law Enforcement Intelligence
Strategic Intelligence
Advanced Computer Applications or Introduction to Data Science
Dil veya Bilgisayar Bilimler Odaklı Program
Advanced Computer Applications
Programming
Computer Operations
Networks
Information Systems Analysis & Design
Database Management
İstihbarat Odaklı Seçmeli Dersler
American Military History
Intelligence, Military and Warfare
Cultural Awareness for Intel Analysis
Improving Intelligence Analysis
Advanced Law Enforcement Intelligence
Cyber Threat Analysis
Special Topics
Advanced Competitive Intelligence
Terrorism
History of Intelligence
Internship

İstihbarat Dışı Seçmeli Dersler (3 adet ders seçilecek) Örneğim: ABD’de Adalet, İktisat, Tarih, İstatistik, Jeopolitik, Siyasi Teori.

Kansas Üniversitesi, Siyaset Bilimi Bölümü, İstihbarat ve Ulusal Güvenlik Çalışmaları Yandal Programı

Bu üniversitede doğrudan İÇ programı bulunmamasına rağmen 12 Kredisi zorunlu 6 kredisi seçmeli olmak üzere 18 krediyi tamamlayan öğrencilere İstihbarat ve Uluslararası Güvenlik Çalışmaları diploması verilmektedir. <https://catalog.ku.edu/liberal-arts-sciences/political-science/intelligence-minor/#minorrequirementstext>

Zorunlu

US Intelligence Community

Intelligence: Supporting National Security

Intelligence Analytics

Counterintelligence

Seçmeli Dersler

Contemporary Issues in U.S. Politics

Extremist Groups and Government Response

Iran, Turkey, and the Kurds

Politics in Europe

Islam and Politics

International Political Economy

U.S. National Security Policy

International Relations of Asia

Transnational Terrorism

Western European Politics

Politics and Society in China
Trafficking, Organized Crime and Terrorism: U.S. Government Response
Introduction to Cyber Intelligence
U.S. Counterterrorism Approaches to International and Domestic Terror Groups
International Security and Migration Policy
Introduction to Geographic Information Systems
Remote Sensing of Environment I
Environmental Geopolitics
Chinese Foreign Policy
Russian Foreign Policy
Politics of the Middle East
Politics of East Asia
Lisans Sertifika Programları
US Intelligence Community
Intelligence Analytics
Counterintelligence
Intelligence: Supporting National Security

Güney Carolina Askeri Koleji, İstihbarat ve Ulusal Güvenlik Anadal Programı,

Resmi bir askeri kolej olan ve diğer adıyla Kale (Citadel) olarak bilinen bu eğitim kurumunda 4 yıllık İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları Çalışmaları lisans programı ve bir yüksek lisans programı bulunmaktadır. <https://www.citadel.edu/college-transfer-program/intelligence-security-studies/requirements-for-iss-major/>

Zorunlu
Introduction to The Citadel Experience
Introduction to Intelligence Studies
Homeland Security
Advanced Analytics 1
Advanced Analytics 2
Intelligence Collection Systems and Programs
Introduction to Cybersecurity
Seçmeli Dersler
Cultural Anthropology
Bioterrorism
Cyber Investigations
Comparative Homeland Security
Immigration and Security
Organized Crime
International Crime
Computer Crime
Computer Security
Advanced Cybersecurity
Introduction to Geographic Information Systems
History of the Non-Western World
Europe Since 1914

The History of Africa
U.S. Foreign Relations since 1898
The Global Cold War, 1917-1991
Intel Successes and Failures
Modern Middle East
America's Drone Campaign Since 9/11
Intelligence Support to Military Operations
Intelligence Internship
Special Topics in Intelligence
Domestic Terrorism
National Security Policy
Russia and the Commonwealth of Independent States
Middle Eastern Affairs
International Terrorism
Multinational Peacekeeping
Political Issues and Public Policy
American Foreign Relations
Topics in International Politics
Yüksek Lisans Programı https://www.citadel.edu/intelligence-and-security-studies/graduate-programs/master-of-arts-in-intelligence-and-security-studies/
Zorunlu Dersler
International and Domestic Terrorism
Homeland Security

Introduction to Intelligence

Intelligence and Research and Analysis

Seçmeli Dersler Temel Seçmeli, siber güvenlik ve liderlik alanlarından yapılmaktadır.